

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO

DIJANA MIHELČIĆ ŽIVANOVIĆ

ZAVIČAJNA GRAĐA U KNJIŽNICI OŠ BROD MORAVICE

DIPLOMSKI RAD

MENTORICA: Dr. sc. Ivana Hebrang Grgić

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. ZAVIČAJNA ZBIRKA.....	6
2.1. Pojam	6
2.2. Teritorijalni opseg.....	7
2.3. Vrste knjižnične građe	8
2.4. Nabava građe	9
2.5. Obrada građe.....	10
2.6. Smještaj i zaštita	10
2.7. Informativno-promidžbena djelatnost	10
2.8. Povijesni razvoj zavičajnih zbirki.....	11
2.8.1. Zavičajne zbirke u svijetu	11
2.8.2. Razvoj zavičajnih zbirki u Hrvatskoj.....	12
3. BROD MORAVICE	15
4. RAZVOJ ŠKOLSTVA U BROD MORAVICAMA	17
4.1. Od početaka do Drugog svjetskog rata.....	17
4.2. Nakon Drugog svjetskog rata	19
4.3. Osnovna škola Brod Moravice danas	20
5. KNJIŽNICA OŠ BROD MORAVICE	21
5.1. Iz povijesti knjižnice.....	21
5.2. Prostor i oprema knjižnice	23
5.3. Knjižnični fond.....	23
6. ZAVIČAJNA GRAĐA U KNJIŽNICI OŠ BROD MORAVICE	24
6.1. Uvod	24
6.2. Teritorij i sadržaj građe.....	25
6.3. Vrste knjižnične građe	25
6.4. Nabava	29

7. NEOBRAĐENA KNJIŽNA GRAĐA U OŠ BROD MORAVICE.....	31
7.1. Opis građe.....	31
7.2. Vrijednost i zavičajnost pronađene građe.....	34
7.3. Popis najznačajnijih do sada pronađenih naslova.....	35
8. ZAKLJUČAK	38
9. LITERATURA.....	40
10. PRILOZI.....	43

1. UVOD

Živimo u globaliziranom svijetu, okruženi visokom tehnologijom i uvučeni u surovi tempo svakodnevice. U takvim uvjetima mnogi se sve više okreću sebi, svojim korijenima i svijetu prošlosti koji je nudio drugačije, često humanije uvjete za život. Svaki pojedinac u sebi nosi ugrađenu nit prošlosti koja se na poziv vrlo lako probudi jer jedino na osnovi onog što smo naslijedili od naših predaka možemo dalje graditi svoju budućnost i napredovati. Upoznavanje s nasljeđem predaka počinje u najranijoj dobi. Svijest o prostoru u kojem živimo, gdje smo odrasli i stvaramo svoju budućnost je važna jednako kao i njegovanje ljubavi prema sebi, rad na vlastitom identitetu. Najprirodnije mjesto za razvijanje tih najosobnijih osjećaja pripadnosti nekoj zajednici i prostoru je vlastiti dom, a odmah nakon toga škola kao ustanova u kojoj razvijamo odnos prema drugima, prikupljamo informacije za stvaranje vlastitog identiteta i učimo cijeniti baštinu svog kraja, ali i čitavog svijeta.

Naglašena osobnim osjećajem ljubavi prema zavičaju i znatiželjom usmjerenoj prema povijesti Osnovne škole Brod Moravice, tema ovog rada se nametnula sama po sebi. Svaka školska knjižnica, osobito u manjoj sredini kao što je knjižnica u Osnovnoj školi Brod Moravice, može biti polazišna točka za upoznavanje povijesti, kulture, tradicije i znamenitih ljudi kraja u kojem se nalazi. U tom svijetlu se njegovanje i razvijanje zavičajne zbirke u knjižnici čini najprirodnijim, čak neophodnim korakom. Štoviše, na ovom primjeru se potvrđuje pretpostavka da je, što je zajednica manja, uloga zavičajne zbirke veća.

Rad je podijeljen u osam cjelina koje se međusobno nadopunjuju, a uz popis literature i popis priloga čine jednu cjelinu. Sadržajna cjelina pod rednim brojem 2 podijeljena je na manje dijelove, a u poglavljima pod brojevima 2.1 do 2.7 (Pojam, Teritorijalni opseg, Vrste knjižnične građe, Nabava građe, Obrada građe, Smještaj i zaštita, Informativno-promidžbena djelatnost je teoretski dio u kojem se definiraju bitni pojmovi, pojašnjava se područje koje zavičajna zbirka može obuhvaćati, vrste knjižnične građe koje ulaze u fond i elementi stručnog uređenja fonda zavičajne zbirke. Prikazan je i povijesni razvoj zavičajnih zbirki, u svijetu i u Hrvatskoj. Središnji dio rada čine poglavlja pod brojevima 3. Brod Moravice, 4. Razvoj školstva u Brod Moravicama, 5. Knjižnica Osnovne škole Brod Moravice, 6. Zavičajna građa u knjižnici Osnovne škole Brod Moravice te 7. Neobrađena knjižna građa u Osnovnoj školi Brod Moravice. U kratkim je crtama opisano mjesto i kraj u kojem se škola nalazi. Prikazan je razvoj školstva i dana kratka slika Osnovne škole Brod Moravice danas. Uvod u središnji dio rada su crtice iz povijesti te opis smještaja i građe školske knjižnice. Zavičajna građa, definiranje njenog područja i sadržaja građe koju sakuplja, vrste nabave te

opširan opis čine središnji dio rada. Značajno je poglavlje o neobrađenoj knjižnoj građi koja je pohranjena u Školi, a predstavlja dragocjenu baštinu knjižnice Osnovne škole Brod Moravice. Građa nije do pisanja ovog diplomskog rada bila obrađena, niti postoji ikakav zapis o njenom postojanju u školi. Sva saznanja o porijeklu građe i njenom smještaju u školu dobivena su usmenim putem, od starijih djelatnika Osnovne škole Brod Moravice. U zaključku se ponavljaju najvažnije misli te ističe važnost razvoja školske zavičajne zbirke jer će samo tako tradicija, nasljeđe, prošlost škole i kraja, ostati sačuvana za budućnost. Na kraju se nalazi popis korištene literature, prilozi i sažeci.

Upravo danas, u ovom globaliziranom svijetu u kojem živimo, potrebno je istaknuti važnost brige o zavičajnoj zbirci, o građi koja je osobita i po kojoj je neka sredina prepoznatljiva i posebna. Svaka zavičajna građa, pa tako i ona u Osnovnoj školi Brod Moravice, značajna je jer čuva identitet lokalne zajednice i osvještava pripadnost jednoj kulturnoj, povijesnoj i geografskoj sredini.

2. ZAVIČAJNA ZBIRKA

Zavičajne zbirke se stvaraju u arhivima, muzejima i knjižnicama, odnosno u ustanovama koje čuvaju i prikupljaju kulturnu baštinu. U knjižnicama te zbirke sadrže knjižnu i neknjižnu građu koja sadržajno obuhvaća svu povijest i sadašnje stanje određena područja ili mjesta odnosno zavičaja.¹ Najčešće se organiziraju pri narodnim knjižnicama. To je u skladu s ulogom narodne knjižnice kao ključnog čimbenika u sakupljanju, čuvanju i promidžbi lokalne kulture u svoj njoj raznolikosti.²

Zavičajne zbirke se organiziraju „s ciljem da omoguće istraživanje povijesti kraja na temelju bibliotečne građe“.³

2.1. Pojam

Zavičajna zbirka (engl. local history collection, local collection, njem. Heimat(s)kunde) je posebna zbirka jer skuplja, obrađuje, smješta, čuva i daje na korištenje građu, u tiskanom ili nekom drugom obliku, koja se odnosi na zavičaj. Okviri zavičajne zbirke sadržajno su široki. U zavičajnoj se zbirci sakuplja:

1. sve što je objavljeno (izdano) o zavičaju i njegovim značajnim ljudima kod nas i u svijetu
2. publikacije građana zavičaja bez obzira na mjesto izdavanja
3. publikacije objavljene na teritoriju zavičaja.⁴

U izgrađivanju fonda zavičajne zbirke sve knjižnice prednost daju građi o zavičaju i njegovim značajnim pojedincima. Tu se ubrajaju djela o pojedincima rođenima u zavičaju bez obzira na to gdje su djelovali kao i djela onih koji su djelovali na zavičajnom prostoru, a nisu rodnom iz njega. Mjesto tiskanja ili pak izdanja kao uvjet da neka publikacija uđe u zavičajnu zbirku u novije se vrijeme napušta. Većina knjižnica će u zbirku uvrstiti sve što je tiskano na području zavičaja do 1945. godine. Nakon te godine postojanje lokalne tiskare ne smatra se

¹ Tadić, Katica. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. Opatija : Naklada Benja, 1994. Dostupno i na: <http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/biblio/nastava/dz/text/katm.htm>

² Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za razvoj službi i usluga. / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Phillipom Gillom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.

³ Mesić, Đurđa. Građa i informacije u zavičajnim zbirkama narodnih knjižnica i načini prikupljanja.// Informatologia Yugoslavica 20. 3/4(1988), str. 213.

⁴ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf>

pokazateljem kulturnog razvitka jer dolazi do eksplozije tiska i djelatnost tiskara prelazi neke lokalne granice.⁵

Pored pojma *zavičajna zbirka* potrebno je, zbog njezine višeznačnosti, pobliže objasniti i riječ *zavičaj*. U užem smislu riječi, zavičaj označava određeno naselje, mjesto rođenja, a u širem smislu njegovu užu i širu okolicu, čak i cijelu regiju. Nekome zavičaj znači mjesto gdje živi i radi iako se tamo nije rodio. Prema tome, zavičajne zbirke mogu obuhvaćati uža ili šira područja.

2.2. Teritorijalni opseg

Pri formiranju zavičajne zbirke potrebno je odrediti područje koje će pokrivati i o kojem će skupljati građu.

Kod određivanja područja uzima se u obzir administrativno-teritorijalna podjela. Prema tom kriteriju zbirka može biti:

- lokalna (pokriva područje određenog naselja, grada ili sela)
- subregionalna (pokriva područje određenog mjesta i njegove šire okoline – npr. jedan grad s pripadajućim općinama i naseljima)
- regionalna (pokriva područje regije – npr. županiji i/ili šire).⁶

Vezano uz ovakvu podjelu javlja se i poseban problem što administrativne granice nisu stabilne pa se zavičajno područje s vremenom može širiti, odnosno sužavati. Takve promjene nisu česte, ali knjižnica mora imati određeni stav prema njima. Najčešće se u tim slučajevima mijenja i teritorij zavičajne zbirke da bi se opet poklapao s administrativnom podjelom. Dogovor s knjižnicama u bližoj okolini može spriječiti da dođe do nepotrebnog dupliranja građe ili pak nezastupljenosti zavičajne građe s područja čije su se granice mijenjale.

Ima i izuzetaka od tog kriterija jer su neke knjižnice prihvatile geografske, povijesne ili neke druge granice određenog područja.

⁵ Vuković-Mottl, Srna. Zavičajna zbirka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 21, 1/4(1975), str. 20.

⁶ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf>

2.3. Vrste knjižnične građe

Zavičajna zbirka prikuplja sve vrste knjižnične građe u svim formatima i na svim medijima.

Građa zbirke sadržajno obuhvaća sve o zavičaju: fizički opis, postanak, prva naselja, život stanovnika kroz povijest, život današnjice. Potpuni sadržaj zavičajne zbirke ne može se precizno odrediti jer svaka zbirka može, prema osobitostima svoga mjesta, imati samo njoj svojstvene sadržaje. Uz raznovrsnost, građa zbirke je i opsežna. Potrebno ju je „znalački razvrstati po skupinama, a razvrstavanje nije nimalo lak posao jer iziskuje puno vremena za upoznavanje građe, veliko knjižničarsko iskustvo, a nadasve poznavanje literature o spomenutoj problematici“.⁷ Zato je razumljiva bojazan „da raznorodnost građe ne preraste u konfuziju“.⁸

U literaturi pronalazimo preglednu tipologiju koju nudi Đurđa Mesić, a koju je inače razradila Breda Filo.⁹ Građa je razvrstana u devet osnovnih skupina:

1. monografije: a) sadržajno vezane uz zavičaj
b) vezane uz zavičaj s obzirom na izdavanje
2. serijske publikacije: a) sadržajno vezane uz zavičaj
b) vezane po izdavanju
3. rukopisna građa
4. muzikalije vezane uz kraj
5. planovi mjesta, geografske karte
6. zvučna građa
7. slikovna građa (likovni radovi, reprodukcije, portreti, fotografije, razglednice)
8. polupublicirana građa: a) znanstvene i stručne polupublikacije
b) društveno-političke (materijali sa sjednice)

⁷ Pejić, Ilija. Zavičajna zbirka kao jedan od oblika djelovanja knjižničara u društvenoj zajednici. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39. 1/2(1996), str. 112.

⁸ Mesić, Đurđa. Građa i informacije u zavičajnim zbirkama narodnih knjižnica i načini prikupljanja. // Informatologia Yugoslavica. 20, 3/4(1988), str. 213.

⁹ Isto, str. 213.

c) katalogi, prospekti, sadržaji

d) programi i izvještaji o radu privrednih organizacija

9. efemerna građa (plakati, leci, ulaznice, upute za korištenje proizvoda, cjenici...)

2.4. Nabava građe

Zavičajna zbirka je posebna po tome što teži cjelovitosti stoga je prikupljanje i popunjavanje fonda trajna zadaća svake knjižnice. Fond se neprestano treba nadopunjavati novom građom (tekući tijek nabave), ali i starim izdanjima koja svojim sadržajem zadovoljavaju kriterije za ulazak u zbirku (retrospektivna nabava). U tu svrhu nužno je izraditi popis deziderata, popis knjižnične građe koju bi knjižnica trebala nabaviti, bez obzira može li je trenutno kupiti ili ne.

Građa čiji sadržaj ponavlja općepoznate podatke o zavičaju ne ulazi u zavičajnu zbirku (na primjer udžbenici). Od beletristike u zavičajnu bi zbirku trebalo odabirati samo djela koja umjetnički prikazuju život stanovnika zavičaja i atmosferu određenog povijesnog razdoblja.¹⁰

Nabava zavičajne građe se vrši redovnim oblicima nabave u knjižnicama: kupnjom, darom i zamjenom. Dar kao oblik popunjavanja fonda od velikog je značenja jer darovi pojedinaca, ustanova ili udruga mogu biti vrlo vrijedni.

Korisnicima zavičajne zbirke je često važnija informacija od građe koja je sadrži stoga se neki važni primjerci građe, koji nisu ni na koji drugi način dostupni, u zbirku mogu unijeti fotokopijom. Samo je u zavičajnim zbirkama dopušteno ulaganje fotokopija uz pismeno odobrenje vlasnika originala.¹¹

Cilj pojedine knjižnice ne smije biti nabaviti svu moguću građu nego nabaviti onu zavičajnu građu koju neće nabaviti regionalna knjižnica te tako pridonijeti izradi kompletne zavičajne bibliografije.¹²

¹⁰ Vuković-Mottl, Srna. Zavičajna zbirka. // Upute za poslovanje narodnih knjižnica / uredila Aleksandra Malnar. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996. Str. 118.

¹¹ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf>

¹² Mešić, Đurđa. Građa i informacije u zavičajnim zbirkama narodnih knjižnica i načini prikupljanja. // Informatologia Yugoslavica. 20, 3/4(1988), str. 217.

2.5. Obrada građe

Važan korak u stručnom uređenju fonda zavičajne zbirke je obrada građe. Budući da je građa raznovrsna, različiti su i načini obrade.

Građa u zavičajnoj zbirci mora biti formalno i sadržajno obrađena, a za svaku vrstu građe vode se posebne inventarne knjige. Zbirka mora imati sve kataloge koje određena knjižnica ima. Temeljita stručna obrada i pomagala o sadržaju fonda najvažniji su za dostupnost i transparentnost zbirke jer „bogatstvo zbirke i njena sređenost utječu na korištenje njenog fonda.“¹³

2.6. Smještaj i zaštita

Zavičajnu zbirku trebalo bi organizirati tako da se građa zaštiti i sačuva uz mogućnost njezina punog korištenja.

Zbirka bi trebala biti smještena odvojeno od ostatka knjižničkog fonda, ako to prostor dozvoljava. Manje zbirke odvajaju se u posebne, po mogućnosti staklom zatvorene ormare. Trebala bi biti dostupna za rad u čitaonici, ali ne i za iznošenje iz knjižnice. Korištenje ne smije ni u kojem slučaju štetiti građi. U svrhu zaštite, građa iz zavičajne zbirke ne smije se uvezivati, rezati, lijepiti, označavati pečatima već mora ostati u svom izvornom obliku.

Preporuča se mikrofilmiranje inventarnih knjiga i kataloga zbirke. Ako su oni pohranjeni na elektroničkom mediju, treba osigurati njihovu trajnost, a svake godine provjeriti njihovu očuvanost i čitljivost podataka.¹⁴ Stare i vrijedne primjerke građe moguće je zaštititi i digitalizacijom. Time se štiti izvornik, ali i povećava dostupnost i mogućnost korištenja građe.¹⁵

2.7. Informativno-promidžbena djelatnost

Razne prigodne izložbe, promocije, predavanja, književni susreti, bilteni prinova i vodiči vrsna su prilika prezentacije građe širem krugu i stvarnih i potencijalnih korisnika usluga knjižnice. Tako se širi znanje o građi, ali i animiraju građani za daljnje prikupljanje i obogaćivanje zavičajne zbirke.

¹³ Vuković-Mottl, Srna. Zavičajna zbirka. / Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 21, 1/4(1975), str. 24.

¹⁴ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf>

¹⁵ Faletar Tanacković, Sanjica. Digitalizacija knjižnične građe u Hrvatskoj : strategija i projekti. // Knjižničarstvo. 9-10, 1/2 (2005/2006), str. 75-83.

2.8. Povijesni razvoj zavičajnih zbirki

2.8.1. Zavičajne zbirke u svijetu

Zavičajne zbirke su u svijetu organizirane pretežno u sklopu narodnih knjižnica što je logično s obzirom na njihov značaj kao osnovnih lokalnih institucija u kulturi, informiranju i obrazovanju.

Jedna od funkcija narodnih knjižnica od najranijih vremena njihova postojanja je sakupljanje dokumenata o svim aspektima razvoja kraja u kojem djeluju. Unatoč tome zavičajne zbirke su tek 60-ih godina 20. stoljeća izborile ravnopravno mjesto s dječjim, posudbenim, audiovizualnim i drugim odjelima narodnih knjižnica.¹⁶ Taj je segment postao jedan od najznačajnijih unutar studijskog odjela (engl. reference library).

Tradicija zavičajnih zbirki najdulja je u Engleskoj. Prva je utemeljena u Newcastleu 1884. godine, a do 1887. već su sve značajnije narodne knjižnice imale zavičajne zbirke.

U obavezama propisanim uredbom za narodne knjižnice u Škotskoj (1971. godine) spomenute su i zavičajne zbirke: „Povijest kraja je onaj dio znanja u kojem svaka narodna knjižnica treba nastojati biti sveobuhvatna. Svaka pojedinačna knjižnica treba uložiti napor i skupiti, obraditi, zaštititi i dati na korištenje svu tiskanu, audio i vizualnu građu koja se odnosi na povijest i suvremeni život zajednice koju obslužuje.“¹⁷

Podaci o zavičajnim zbirkama u SAD-u iz 1972. godine govore da one postoje u 787 javnih, 403 visokoškolske, 217 viših škola (engl. junior college) i 11 religijskih knjižnica. Ako se promatra postotak učešća po tipu knjižnica, onda su u organizaciji zavičajnih zbirki u Americi najaktivnije visokoškolske knjižnice.

U 60-im godinama prošlog stoljeća intenzivno se razvijaju knjižnice u Italiji i skandinavskim zemljama. Tada se objavljuje i više stručnih radova o toj problematici i donose se relevantni propisi.

Godine 1986. u zavičajnim zbirkama narodnih knjižnica u Danskoj nalazi se 153.000 katalogiziranih jedinica, godišnji priliv građe iznosi oko 10 000 jedinica, odnosno prosječno 673 jedinice za svaku knjižnicu. U Danskoj je donesen propis po kojem arhivski materijal ide u lokalni arhiv, predmeti i fotografije u muzej, a tiskani materijal i druge publikacije u

¹⁶ Mesić, Đurđa. Građa i informacije u zavičajnim zbirkama narodnih knjižnica i načini prikupljanja. // Informatologia Yugoslavica. 20, 3/4 (1988), str. 209.

¹⁷ Isto, str. 210.

narodne knjižnice. Niti jedan drugi tip knjižnice ne obavezuje se na skupljanje zavičajne građe.¹⁸

U literaturi je mnogo puta citiran izvor pojma *zavičajna literatura* u knjizi „Osnovi kraevoi bibliografii“ iz 1926. godine autora Nikolaja Vasiljevića Zdobnova. Iako je već tako rano u bivšem SSSR-u uočena potreba za specijalnim zbirka ove vrste tek je 1959. izdana „Uredba o radu na zavičajnoj zbirci literature u oblasnim i republičkim bibliotekama SSSR“.¹⁹ Analogno tom popisu Mađarska, Bugarska, Poljska, tadašnja Čehoslovačka i Rumunjska su organizirale rad na formiranju zavičajnih zbirki u određenim regionalnim knjižnicama.

Na temelju stručne literature i člancima prikazanim u sekundarnoj publikaciji LISA²⁰ zavičajne zbirke uspješno djeluju u Australiji, a organiziraju se i pri narodnim knjižnicama u Aziji.²¹

2.8.2. Razvoj zavičajnih zbirki u Hrvatskoj

U Hrvatskoj se zavičajne zbirke ustrojavaju od sredine 50-ih godina 20. stoljeća. Prva je bila *Zagrabiensia* Gradske knjižnice Zagreb, utemeljena 1954. godine.

Veći broj knjižnica sa zavičajnom zbirkom osnovan je u 19. stoljeću, jedino je starija ona u Rijeci, a manji broj ih je nastao u vrijeme između dva rata ili poslije drugog svjetskog rata. Te su knjižnice od početka kontinuirano sakupljale zavičajnu građu tako da su na početku formiranja svojih zbirki već imale bogat osnovni fond.²²

Nakon drugog svjetskog rata pet velikih gradskih knjižnica pretvoreno je u sveučilišne knjižnice: Pula, Rijeka, Zadar, Split, Dubrovnik. Zbog toga se u tim gradovima moralo ponovo osnivati gradske knjižnice. Razumljivo je da u tim mladim ustanovama nije bilo mnogo zavičajne građe stoga su se zavičajne zbirke osnovale uz sveučilišne knjižnice: *Istriaca* u Puli, *Fluminensia* i *Adriatica* u Rijeci, zbirka *Jadertina* i *Dalmatica* u Zadru, *Dalmatica* u Splitu i *Ragusina* u dubrovačkoj sveučilišnoj knjižnici. Sadržajna vrijednost ovih zavičajnih fondova je vrlo visoka: sadrže brojne unikate koji su značajni i u svjetskim razmjerima. Zbirke su pune rukopisa počevši od 13. stoljeća do suvremenosti, sadrže

¹⁸ Isto, str. 210

¹⁹ Isto, str. 210.

²⁰ LISA – Library and Information Science Abstracts; svjetski poznati časopis iz područja bibliotekarstva

²¹ Mesić, Đurđa. Nav. dj. Str. 210.

²² Vuković-Mottl, Srna. Zavičajne zbirke SR Hrvatske. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 22, 1/4(1976), str. 45-53.

korespondenciju naših znamenitih ljudi, bogate su knjigama od 15. stoljeća do naših dana. „One čuvaju staro blago prošlih vremena, ali kroz njih bogato protječe i suvremen život.“²³

Najmlađe su po svom postanku, dakle, zbirke u narodnim knjižnicama, odnosno uz knjižnice mješovitog tipa (sveučilišno-narodne). Ima ih sedam, i to su gradske knjižnice u Bjelovaru, Karlovcu, Osijeku, Sisku, Varaždinu, Vinkovcima i Zagrebu.²⁴ Kao što je već rečeno, prva je bila *Zagrabiensia* Gradske knjižnice Zagreb koja je na samom početku svog rada (1907.) primila vrijedne i bogate donacije građana.²⁵

Razlozi kasnog pojavljivanja zavičajnih zbirki u Hrvatskoj su višestruki.²⁶ U 60-im i 70-im godinama 20. stoljeća brzi tehnološki napredak, pronalazak i masovnija uporaba novih medija, veliki pothvati i projekti odvlačili su pažnju ka svjetskom, globalnom, a zapostavljali malo, svakidašnje i lokalno. Narodne knjižnice kao temeljni nositelji knjižničarstva su se sve do 70-ih godina bavile širenjem pismenosti i opće kulture, a zapostavljale su više oblike stručnoga rada koji su u svijetu već odavna bili usvojeni. Formiranje i rad na zavičajnim zbirkama iziskivao je odgovore na mnoga stručna pitanja na koje ni knjižničarska teorija, niti praksa, nisu bile spremne odgovoriti.²⁷ Tek 70-ih se pojavljuju izvanredno važni radovi Srne Vuković-Mottl.

Knjižnice nisu uspjele predočiti društvenoj zajednici iznimno veliko značenje zavičajnih zbirki te zbog toga nisu odvojena dovoljna sredstva, nisu osigurani odgovarajući prostori s opremom, nije nabavljena sva građa i, što je najvažnije, nije se posvećivala dostatna pažnja izobrazbi za rad u zavičajnim zbirkama.

Tema zavičajnosti stalno je prisutna u knjižničarskim krugovima, posebno nakon osamostaljenja Hrvatske 1991. godine. Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama, ali i u srodnim ustanovama (muzejima, školama, arhivima, crkvama) svojom građom su izvor podataka o zavičaju, dragocjena pomoć istraživačima lokalne povijesti.²⁸ Veliki napredak informacijske tehnologije omogućio je ubrzanu obradu raznovrsne građe. Mnoge knjižnice su započele s digitalizacijom najvrijednije zavičajne građe u svrhu bolje prezentacije i veće

²³ Vuković-Mottl, Srna. Nav. dj. Str. 51.

²⁴ Vuković-Mottl, Srna. Zavičajne zbirke SR Hrvatske. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 22, 1-4(1976), 49.

²⁵ Isto, str. 50.

²⁶ Pejić, Ilija. Zavičajna zbirka kao jedan od oblika djelovanja knjižničara u društvenoj zajednici. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 39, 1/2(1996), str. 111.

²⁷ Isto, str. 112.

²⁸ Pejić, Ilija. Iz recenzije. // 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj : Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / Črnjar, Lj.; Lakić, V.; Sabljak, Lj.; Tošić-Grlač, S.; Vugrinec, Lj. (ur.). Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 13-18.

dostupnosti. Taj postupak poželjan je oblik prezentacije zavičajne građe kojim ona lakše nego ikada može doći do potencijalnog korisnika.

U Hrvatskoj je do 1976. bilo 13 zavičajnih zbirki u narodnim knjižnicama,²⁹ a do kraja 2008. godine bilo je 210 narodnih knjižnica s ukupno 147 zavičajnih zbirki.³⁰ Prema podacima iz svibnja 2014. u 15 (od ukupno 21) središnjih narodnih knjižnica postoji 14 zavičajnih zbirki.³¹ Sve narodne knjižnice još uvijek nemaju zavičajne zbirke kako je predviđeno Standardima za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Izgradnja zavičajne zbirke u školskim knjižnicama nije obvezna. Unatoč tome, mnoge od školskih knjižnica imaju izdvojenu zavičajnu građu jer i prema Standardu za školske knjižnice fond školske knjižnice može, pored ostale građe, sadržavati i posebne zbirke koje knjižnica stvara prema vlastitim potrebama³² (zavičajna zbirka, zbirka starih izdanja od posebne vrijednosti, zbirka građe lagane za čitanje, zbirka građe za slijepe i slabovidne...).

Prema istraživanju iz 2009. godine,³³ u Hrvatskoj je bilo 1306 školskih knjižnica. Broj školskih knjižnica koje posjeduju zavičajnu zbirku kao izdvojeni fond bio je 110 (podaci iz 872 školske knjižnice koje su dostavile podatke).³⁴ Temeljiti uvid u zavičajnu građu škola i školskih knjižnica još uvijek ne postoji.

²⁹ Mesić, Đurđa. Građa i informacije u zavičajnim zbirkama narodnih knjižnica i načini prikupljanja. // *Informatologia Yugoslavica*. 20, 3/4(1988), str. 219.

³⁰ Tošić Grlač, Sonja; Hebrang Grgić, Ivana. Zavičajne zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama. // 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj : Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / Črnjar, Lj.; Lakić, V.; Sabljak, Lj.; Tošić-Grlač, S.; Vugrinec, Lj. (ur.). Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 51-64.

³¹ Barbarić, Ana. Preservation of Library Materials in the Local History Collections of Croatian Public Libraries. 2014. Dostupno na: http://chp.nsk.hr/wp-content/uploads/2014/05/4/Barbari%C4%87_Preservation%20of%20Library%20Materials%20in%20the%20Local%20History%20Collection%20of%20Croatian%20Public%20Libraries.pdf (17.08.2014.)

³² Standard za školske knjižnice NN(34/00) Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>

³³ Čelić-Tica, Veronika. Školska baština kao zavičajna zbirka ili dio fonda školske knjižnice. // 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj : Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / Črnjar, Lj.; Lakić, V.; Sabljak, Lj.; Tošić-Grlač, S.; Vugrinec, Lj. (ur.). Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 255-258.

³⁴ Isto, str. 257.

3. BROD MORAVICE

Općina Brod Moravice smještena je na sjeveroistočnom djelu Primorsko – goranske županije, u zapadnom djelu Gorskoga kotara, na 560 m nadmorske visine. Udaljena je od Zagreba 120 km, a od Rijeke 75 km (vidjeti Prilog 1). Jedno od najznačajnijih obilježja ovog kraja su prirodne ljepote. Veliko bogatstvo crnogoričnih šuma, planinske i biciklističke staze uz kanjon rijeke Kupe koja predstavlja prirodnu granicu prema Sloveniji, a ujedno pruža i mogućnosti ribolova, Orlove stijene te još veliki broj prirodnih ljepota Brod Moravice čine zanimljivim turističkim odredištem.

Po broju stanovnika to je najmanja,³⁵ ali najstarija općina u Gorskome kotaru. Na relativno velikoj površini od 63 km², živi oko 866 stanovnika u 38 naselja. Središte općine su Brod Moravice, a okružuju ih Donja Dobra, Lokvica, Moravička Sela, Gornji Kutli kao relativno veća i bliža naselja. Ostala su naselja raštrkana, neka i loše cestovno povezana sa središtem općine. Općina Brod Moravice utemeljena je još 1893., a 1993. godine postaje općina u slobodnoj i samostalnoj Hrvatskoj. Na području Općine Brod Moravice (više) nema većih gospodarskih subjekata, ali djeluje manji pogon za obradu drvene građe u Donjoj Dobri. Postoji veći broj obrtnika, uglavnom stolara, ali i uzgajivača jagoda, malina, trešanja i gljiva. Treba istaknuti da su Brod Moravice općina od posebne državne skrbi.

Brod Moravice su se nekoć zvale Moravice, Gornje Moravice, Turanj, Brodske Moravice. Prvi je put ime mjesta zabilježeno u ispravi Bele IV., još 1260. godine. Prva naselja u Gorskome kotaru nastaju već u 10. i 11. stoljeću jer su tuda prolazili putevi iz unutrašnjosti prema moru.³⁶ U 15. i 16. stoljeću na šire područje Brod Moravica prodiru Turci pa dio stanovništva odlazi u Kranjsku (područje današnje Slovenije). Kasnije su knezovi Zrinski i Frankopani, u čijem je posjedu bilo navedeno područje, doseljavali stanovništvo iz svojih vinodolskih i primorskih posjeda. U 17. i 18. stoljeću u ovaj kraj je djelomično doseljeno stanovništvo iz Slovenije, ali i iz drugih zemalja Austro-Ugarske Monarhije, a vraćaju se i potomci starosjedioca koji su izbjegli pred Turcima. To je imalo utjecaj i na jezični izričaj ovog prostora. Danas se ovdje govori zapadnim poddijalektom gorskokotarske kajkavštine.³⁷

³⁵ Prema rezultatima Popisa stanovništva iz 2011. godine. Više na: http://www.pgz.hr/Nas_kraj/Stanovnistvo (14.08.2014.)

³⁶ Gorski kotar / [glavni urednik Josip Šafar]. Delnice : Fond knjige „Gorski kotar“, 1981.

³⁷ Više u: Malnar, Marija. Dijalekti u Gorskome kotaru. // Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 36, 1(2010), str. 47-69. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=99823

Iz tog burnog vremena, s kraja 16. stoljeća potječu Turanj i Pilj dak. Kulu Turanj je u Gornjim Moravicama dao izgraditi knez Zrinski za obranu od Turaka. Sazidana je od kamenih blokova, imala je tri etaže s puškarnicama i pokretnim drvenim stubama. U 19. stoljeću Turanj je preuređen u zvonik crkve sv. Nikole. Danas je tamo stalni muzejski postav. Pilj dak je visoki, kameni spomenik smješten na raskrižju puteva. Neki povjesničari drže da je to sakralni znamen (kapelica-poklonac), a drugi da je služio kao dojavnica kojom su se prenosili signali o dolasku Turaka.

Brodmoravička župa osnovana je u 14. stoljeću. Cijelo područje obiluje starim sakralnim objektima. Ukupno je dvanaest crkava na brodmoravičkom području koje predstavljaju značajnu i bogatu kulturno-povijesnu baštinu. Župna crkva sv. Nikole nalazi se na uzvisini u središtu mjesta, a izgrađena je oko 1434. godine. Uz crkvu u Gerovu najstarija je u Gorskom kotaru. Na pročelju crkve je uklesano: *Me seculo ab erectione quarto devoti populi pietas restauraverat 1834.*, u prijevodu: *Mene (tj. crkvu) je četiri stoljeća poslije podignuća obnovila pobožnost puka.* Crkva i župni ured proglašeni su kulturnim dobrom 2004. godine.

Crkva Majke Božje Škapularske (Karmelske) u Moravičkim Selima prvi put se spominje 1633. godine. Njezin oltar, kao spomenik nulte kategorije, pod zaštitom je Zavoda za zaštitu kulturne baštine, a izradili su ga domaći drvorezbari.

Od kulturnih znamenitosti brodmoravičkog kraja od izuzetnog su značaja i očuvane stare goranske kuće, spomenici ruralnog graditeljstva i to: kuća Delač iz 1644. godine (najstarija u Gorskom kotaru), kuća Ožanić iz 1826. godine te kuća Mance u Kutima iz 1766. godine. Upravo radi ovako dobro očuvane baštine ovo područje ima sve preduvjete postati etno centrom.

U Gornji Kutima postoji „Hrvatska čitaonica sela Kuti“, jedinstvena kulturna ustanova na području Gorskog kotara, ali i u Hrvatskoj. Šesnaestero mještana Gornjih Kuti osnovalo je 22. studenog 1936. "Hrvatsku čitaonicu sela Kuti – Gorski kotar". Tom čitaonicom, s posudbenom knjižnicom, željeli su olakšati i oplemeniti život svojim sumještanima i sebi.³⁸ No Čitaonica je ubrzo nadrasla ciljeve osnivača – postala je središte kulturnog života čitavoga brodmoravičkog kraja te je izvršila iznimno pozitivan utjecaj na opismenjavanje stanovništva i populariziranje knjige. Imala je kvalitetan program rada, organizirala priredbe, predavanja,

³⁸ Više o povijesti i djelovanju Čitaonice može se pročitati u radovima dr. sc. Karmen Delač-Petković.

izložbe. Pri njoj su djelovale ili još djeluju dramska, šahovska i tamburaška sekcija, a značajna je i njezina kvalitetna suradnja s Osnovnom školom Brod Moravice. Broj članova stalno je rastao te Čitaonica danas obnaša ulogu narodne knjižnice za čitavu općinu. Tijekom 2006. i 2007. godine Čitaonica je proslavila sedamdesetu obljetnicu rada nizom kulturnih aktivnosti i tiskanjem prigodne knjižice. Kao jedinstvena ustanova takve vrste, Čitaonica je za svoj rad više puta primila nagrade.³⁹

4. RAZVOJ ŠKOLSTVA U BROD MORAVICAMA

4.1. Od početaka do Drugog svjetskog rata

Počeci školovanja i obrazovanja na području Hrvatske sežu u 10. st., a sve do 18. st. oni su bili vezani uz crkvu i svećenstvo. Sustavno prosvjećivanje naroda započinje za vladavine Marije Terezije, koja izdavanjem naredbe o Općem školskom redu 1774. pokreće reformu školstva s naglaskom na osnovno školstvo.

Od tada se u svakom mjestu u kojem je postojala župna crkva morala otvoriti pučka škola i sva djeca od 7. do 12. godine bila su je obvezna pohađati. Iste se godine organiziraju i prvi tečajevi za obrazovanje učitelja u Bjelovaru, Petrinji i Karlovcu, a prva javna državna učiteljska škola otvara se 1849. u Zagrebu. Hrvatski sabor 1874. godine donosi prvi hrvatski školski zakon, kojim se reguliralo obvezno petogodišnje školovanje, a nastavni jezik umjesto dotadašnjega njemačkog postaje hrvatski.

Na prostoru Primorsko-goranske županije prva je započela s radom Pučka učiona u Kastvu, 1770. godine. Pučke škole na području Gorskog kotara osnivaju se dosta kasno. Škola u Fužinama osnovana je 1785., a 1786. krenule su s radom škole u Mrkoplju, Ravnoj Gori i Vrbovskom. Međutim, obuka se u njima neko vrijeme vršila na njemačkom jeziku. Osim toga, polazak djece je bio neredovit.⁴⁰

Škola u Brod Moravicama osnovana je 1818. godine. S obučavanjem djece započeo je mjesni župnik Antun Kauzlarić koji je šest godina skupljao djecu u župnom stanu i učio ih čitati, pisati, računati, a podučavao ih je i vjeronauku. 1824. godine zamijenio ga je seljak Jurković. Jurković je držao obuku u seljačkoj kući uz mjesečnu naknadu od jedne cvancige⁴¹

³⁹ Delač-Petković, Karmen. Povijest i djelovanje "Hrvatske čitaonice sela Kuti". Vjesnik bibliotekara Hrvatske 50. 3(2007). Str. 31-40. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/96>

⁴⁰ Brod Moravice : 150 – godišnjica osnovne škole 1818-1968 : 100 – godišnjica školske zgrade 1869-1969 / pripremio i uredio Viktor Jurković. Brod Moravice : Osnovna škola Brod-Moravice, 1969. Str. 39.

⁴¹ cvanciga (prema njem. zwanzig = dvadeset) nekadašnji novac od 20 krajcara

po djetetu. Škola je bila ambulatna – iz kojeg je sela bilo najviše djece, onamo se preselio učitelj. To je bilo lako jer škola nije imala ni pokućstva ni učila.⁴² Obuka se vršila u seoskim kućama sve do 1869. godine kad je sagrađena jednorazredna školska zgrada. 1896. godine je zgrada adaptirana i proširena u dvorazrednu.

Od 1. rujna 1914. tridesetoro djece polazilo je prvi razred, zajedno s drugim, u maloj tzv. južnoj sobi, a nastava za treći, četvrti, peti i opetovničare održavala se u drugoj, tzv. sjevernoj sobi. Osim djece iz Brod Moravica, školu su pohađala i djeca iz trinaest okolnih mjesta. Mnogima je dolazak u školu bio naporan zbog dugog pješaćenja.

Važna je činjenica da je škola u Brod Moravicama jedna od rijetkih koje od osnivanja pa dalje nisu prestale raditi zbog nepolaska djece. To može biti dokaz težnje za pismenošću i prosvjećivanjem, za napretkom.⁴³ U prilog tome govori i podatak da je najveći postotak djece, koja su polazila školu u našoj županiji, bio u nekadašnjem delničkom kotaru – 82%, a zatim u kotaru Sušak – 21%.⁴⁴ Spomenimo i podatak da u 30-im godinama 20. stoljeća u naselju Kuti pokraj Brod Moravica gotovo da i nije bilo nepismenih. Stopa nepismenosti je bila iznimno niska, 3,08%, što je brojka koju su mnogi hrvatski gradovi dosegнули tek desetljećima kasnije.⁴⁵

Do Drugog svjetskog rata istaknuto mjesto među učiteljima zauzimaju Vilko Golubić (učiteljevao od 1879. do 1923.), Anka Pavlović (1898. – 1929.), te Franjo i Ruža Jurković (1928. – 1942.). U brodmoravičkoj školi su od osnutka do 1942. službovali i brojni drugi učitelji i učiteljice, ali su spomenuta imena onih koji su se u Brod Moravicama zadržali kroz duže vremensko razdoblje i time značajnije obilježili razvoj škole.

Djelovanje brodmoravičkih učitelja pripremilo je prilike za osnivanje već spomenute „Hrvatske čitaonice u Kutima“, a ona je, zauzvrat, povoljno djelovala na školstvo čitava brodmoravičkog kraja. Tijekom Drugoga svjetskog rata članovi Čitaonice sagradili su u obližnjoj šumi Lazica baraku u kojoj su djeca iz Kuti i okolnih sela s trima mladim

⁴² Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije : od najstarijih vremena do danas / pribrao i uredio Antun Cuvaj. Zagreb : Trošak i naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu, 1910-1913. Citirano prema: Brod Moravice : 150 – godišnjica osnovne škole 1818-1968 : 100 – godišnjica školske zgrade 1869-1969 / pripremio i uredio Viktor Jurković. Brod Moravice : Osnovna škola Brod-Moravice, 1969. Str. 20.

⁴³ Brod Moravice : 150 – godišnjica osnovne škole 1818-1968 : 100 – godišnjica školske zgrade 1869-1969 / pripremio i uredio Viktor Jurković. Brod Moravice : Osnovna škola Brod-Moravice, 1969. Str. 40.

⁴⁴ Isto, str. 21.

⁴⁵ Delač-Petković, Karmen. 70 godina „Hrvatske čitaonice sela Kuti“ / Brod Moravice, 2006. Str. 12.

učiteljicama - Marijom Kavran, Marijom Štajduhar i Brankom Šneperger - nastavila školovanje i u najtežim ratnim prilikama. Time je očuvan kontinuitet rada škole.⁴⁶ Naime, prilikom bombardiranja Brod Moravica (8. travnja 1944.) izgorjele su škola i crkva, uz osam obližnjih obiteljskih kuća. Školska zgrada obnovljena je tek poslije rata.

4.2. Nakon Drugog svjetskog rata

1955. godine škola postaje osmogodišnja. Školska 1957./58. godina najjača je po broju učenika i opremljenosti te brodmoravička škola postaje matična. Šestogodišnje škole u Goršetima, Podstenama, Šimatovu i Malim Dragama postaju njene područne škole, s jedinstvenom upravom i nastavničkim vijećem. Te godine broj odjeljenja raste (sada ih je deset!), a značajno povećanje broja učenika se bilježi i 1961./62. školske godine kada dolazi i do formiranja paralelki u petom razredu. Broj učenika raste na 226. Nastava se odvijala u dvije smjene, bilo je zaposleno trinaest učitelja, uključujući i četiri učitelja razredne nastave u područnim školama.

Povećanjem broja učenika tada već postojeće teškoće oko nedostatka prostora samo još više dolaze do izražaja. Škola je radila u gotovo nemogućim uvjetima (tri zgrade, nedostatak nastavnih pomagala, namještaja...). Veliki problem su i učenici putnici kojih 20% pješaci u školu preko 5 km u jednom pravcu. Iz tog su razloga školske godine 1963./64. malobrojni učenici područne škole Goršeti počeli polaziti školu na slovenskoj strani Kupe, u Starom trgu ob Kolpi.

Polako, ali konstantno, broj učenika u područnim školama je padao. To je bila posljedica iseljavanja ljudi koji su zaposleni kod željeznice i u drugim tvrtkama. Obitelji se sele bliže pruzi ili u gradove. Tako su područna odjeljenja nestajala i škole se zatvarale: Goršeti 1964., Male Drage 1968., Šimatovo i Podstene 1974. godine. Danas su te školske zgrade u vlasništvu Općine Brod Moravice i sve, osim one u Šimatovu, su napuštene, bez nove namjene. Škola u Šimatovu je u potpunosti obnovljena i pretvorena u rehabilitacijski centar i odmorište za djecu s posebnim potrebama.

Od 1967. godine počinju se sakupljati sredstva za tada toliko potrebnu novu školsku zgradu. Izgradnja je započela 1970., a zgrada dovršena 1974. godine. Godinu kasnije, drugo

⁴⁶ Delač-Petković, Karmen. Povijest i djelovanje "Hrvatske čitaonice sela Kut". // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 50, 3(2007). Str. 31-40. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/96>

polugodište je započelo u novom školskom prostoru. Te godine s radom počinje i Dječji vrtić koji je upisao 29 polaznika.

Od kraja 70-ih godina i u Brod Moravicama broj učenika počinje padati, stoga se prva kombinacija razrednih odjela javlja školske 1979./80. godine.⁴⁷ Danas je to jedna od najmanjih škola u Primorsko-goranskoj županiji s 37 učenika, i šestero mališana u Dječjem vrtiću.

4.3. Osnovna škola Brod Moravice danas

Unatoč malom broju učenika, što samo po sebi donosi neke specifične teškoće, škola je ponosna na brojne uspjehe učenika i njihovih mentora unutar redovne nastave, a posebno izvannastavnim aktivnostima. To potvrđuje činjenicu da se i u brojčano malim razredima i po broju učenika manjim školama mogu ostvarivati vrsni rezultati. Škola se može pohvaliti bogatim programom eko škole čiji status će se ove školske godine obnoviti po treći put.

Kao jedina odgojno-obrazovna ustanova u ovom kraju sudjeluje u svim područjima života Općine Brod Moravice. Posebna se pažnja posvećuje suradnji s brojnim udrugama koje postoje na ovom području, od Društva naša djeca, Udruge umirovljenika, KUD-a Lipica do Turističke zajednice, etno udruge Turanj, Hrvatske čitaonice sela Kuti i brojnih drugih. Iznimna je i suradnja sa školama u bližem okruženju, najbliža sa školom u Skradu, ali i svim drugima.

Često se ističe školski slogan „Malo nas je, al' nas svugdje ima!“. Svake školske godine učenici sudjeluju na brojnim natjecanjima u znanju (prema pojedinim predmetima, Znanost mladima i dr.), sportskim natjecanjima, a posebna se pažnja posvećuje literarnim i likovnim natjecanjima i smotrama u Hrvatskoj (npr. Europa u školi, Lidrano, Goranovo proljeće, goransko Dijalektalno literarno sijelo, Dani kajkavske riječi u Zlataru, Gorančica i brojni dr.), i izvan naših granica (npr. "Slikam te pjesmo" u Švicarskoj, "Sprehodi pod morjem/Šetnje pod morem" u Sloveniji i dr.). Učenici mogu birati između zaista brojnih izvannastavnih aktivnosti: literarna grupa, likovnjaci, recitatori, školski zbor, folklorna skupina, lutkari, šah, nogomet, stolni tenis, skijaško trčanje... Daleko najbrojnija je etno grupa koja se bavi sakupljanjem etno predmeta iz zavičaja, izradom narodnih nošnji, samostalnim stvaranjem i izražavanjem na zavičajnom dijalektu, uvježbavanjem starih

⁴⁷ Škola danas. // Listaki s naše lipice : Škola i zavičaj. VIII, 8(2008), str. 32-38.

goranskih plesova. Namjera je kod djece osvijestiti pripadnost zavičajju te njegovanje povijesnih i kulturnih vrijednosti.

Projekt očuvanja zavičajne baštine u školi je započeo prije mnogo godina. Sakupljaju se stari uporabni predmeti, odjeća i ručni radovi, preostala sačuvana školska pomagala. Svi sakupljeni predmeti tvore školsku zavičajnu zbirku, popisani su i uvršteni u katalog zbirke. Njeguje se „domaća reč“, ali i stari plesovi i pjesme. Grupa mladih tehničara godinama je izrađivala minijaturne predmete zavičajne zbirke, posebno makete područnih škola i kulturno - povijesnih spomenika te su svojim strpljenjem i marljivim rukama tu zbirku vidno proširivali. Učenici ekološke grupe izrađivali su lutkice u nošnjama.

Taj se sveobuhvatni, opsežan projekt predstavio javnosti i svojom izdavačkom djelatnošću: iz tiska su izašla dva izdanja kataloga zbirke (Negda i sa : zbirka etnografskih izložaka i literarnih radova, 2003., izmijenjeno i prošireno izdanje 2008.).

Iz svega navedenog može se zaključiti da je načelo zavičajnosti prisutno u svakom segmentu života Škole, a svakako je važno i za rad školske knjižnice.

5. KNJIŽNICA OŠ BROD MORAVICE

5.1. Iz povijesti knjižnice

U literaturi koja govori o razvoju školstva na području Brod Moravica ne postoji puno podataka o školskoj knjižnici. Arhivska građa škola s ovog područja je malobrojna, a spomenice kao vrijedni izvori podataka o učenicima, pedagoškom radu učitelja, sveukupnom životu škole i mjesta su nepotpune ili uništene. Za do sada prikupljene podatke o razvoju školstva na ovom području u najvećoj mjeri možemo zahvaliti književniku i učitelju Viktoru Jurkoviću. Njegova monografija *Brod Moravice* iz 1969. godine, nastala povodom 150. godišnjice Osnovne škole Brod Moravice i 100. godišnjice školske zgrade, nastala je na temelju oskudnih dokumenata i u velikoj mjeri prema usmenom kazivanju starijih mještana te zapisima bivših učenika i učitelja Škole.

Iz te monografije doznajemo da je učitelj Vinko Golubić, koji je u Brod Moravicama službovao pune 44 godine (1879. – 1923.) osnovao knjižnicu s preko 1000 knjiga. Knjige su mnogo posuđivane jer je uspio kod učenika i mještana razviti ljubav prema čitanju. Nakon umirovljenja je ostao u Brod Moravicama na mjestu općinskog načelnika. Pokazivao je

mного razumijevanja za potrebe škole koja je redovito snabdijevana učilima, školskim pokuštvom i knjigama za školsku knjižnicu.

Sav inventar škole u Brod Moravicama, među kojim i školska spomenica u koju je, prema kazivanjima, učitelj Golubić savjesno upisivao sve važne događaje koji su se događali u školi i mjestu, nestao je u požaru tijekom drugog svjetskog rata (1944. godine).

Jurković je zabilježio crticu prosvjetnog savjetnika Vladimira Mancea koja govori o brodmoravičkoj školi 60-ih godina prošlog stoljeća. Osim opisa teških uvjeta rada u tri škole, Mance otkriva i sljedeće:

„Dva ormara s knjigama u ovoj školi predstavljaju školsku knjižnicu. Smješteni u jednoj učionici, oni su centar dječjih interesa i mjesto prave gužve u vrijeme kad se posuđuju knjige na čitanje. Knjiga nema dovoljno, ali su zato češće u dječjim rukama. Stvara se tako navika za samostalno čitanje i obogaćuje dječja ličnost otvarajući se prema novim utjecajima.“⁴⁸

Do danas je ostala sačuvana samo spomenica škole u Podstenama, iako s nepotpunim podacima. Zanimljiv je zapis iz 1910./11.: „Školska je knjižnica uređena. Ove je godine posuđeno preko 150 knjiga za čitanje. Knjige su izdavane najviše nedjeljom, a svim je izdavao mjesni učitelj koji je o tom vodio iskaz. Najviše se knjiga pročitalo u zimskim mjesecima, najmanje u ljetnim.“⁴⁹

Iz zapisa sjećanja učiteljice Margarete Paver r. Skender o učiteljevanju u Malim Dragama saznajemo da su u učionici stajala dva lijepa ormara s knjigama.⁵⁰ Na žalost, ništa o sadržaju tih ormara nije zabilježeno.

Za knjižnicu škole u Šimatovu spominje se da je imala preko 300 različitih knjiga.⁵¹

Literatura u kojoj su pronađeni ovdje navedeni podaci može poslužiti kao temelj za neko novo, sveobuhvatno proučavanje školske baštine brodmoravičkog kraja. Školska knjižnica bi mogla imati ključnu ulogu u prikupljanju, očuvanju, njegovanju i predavljanju te baštine. Budući da je knjižnična građa jedan od izvora za proučavanje, zavičajna zbirka mogla bi biti prvi korak u tom smjeru.

⁴⁸ Brod Moravice. Nav. dj. Str. 144.

⁴⁹ Područna škola Podstene. // Listaki s naše lipice : Škola i zavičaj. VIII, 8(2008), str. 13.

⁵⁰ Područna škola Male Drage. // Listaki s naše lipice : Škola i zavičaj. VIII, 8(2008), str. 21.

⁵¹ Područna škola u Šimatovu. // Listaki s naše lipice : Škola i zavičaj. VIII, 8(2008), str. 25.

5.2. Prostor i oprema knjižnice

Školska knjižnica se nalazi u prizemlju škole, neposredno uz predvorje. Zauzima dvije spojene prostorije, ukupne veličine 22 m². Prostor je maksimalno funkcionalno iskorišten. U prvom dijelu se nalazi veliki zidni pano, ovalni stol sa osam čitateljskih mjesta, knjižnični pult te okrugla polica za časopise. U drugom dijelu središnji dio zauzima dvostrana polica za knjige. Tu se nalazi i stakleni ormar sa izdvojenom zavičajnom građom. Uza sve slobodne zidove stoje police za knjige. Dnevna svjetlost ulazi kroz dva prozora na kojima su postavljena sjenila za zaštitu (vidjeti Prilog 2 i 3).

Sav namještaj je nov i namjenski kupljen 2010. godine. Tada je knjižnica preseljena iz učionice hrvatskog jezika na katu zgrade, potpuno neadekvatnog prostora za rad knjižnice i istovremeno odvijanje redovne nastave. Novi prostor svojom veličinom, brojem mjesta za korisnike ne zadovoljava sve propisane standarde⁵², ali je funkcionalan. Knjižnica nema dovoljno prostora za smještaj druge tehničke opreme osim računala, ali je sva oprema koja u radu može zatrebati dostupna u svakom trenutku (TV prijarnik, audiolinija, digitalni aparat, grafoskop...) iz nekog drugog prostora u školi.

Za rad knjižničarke se u knjižnici nalazi jedno prijenosno računalo s multifunkcijskim pisačem (pisač, skener i fotokopirni aparat) koje je spojeno na internet. Po potrebi, u knjižnicu se iz informatičke učionice može donijeti još prijenosnih računala za rad učenika.

U knjižnici radi jedna knjižničarka zaposlena na pola radnog vremena.

5.3. Knjižnični fond

Stanje knjižničnog fonda u lipnju 2014. godine bilo je sljedeće:

- knjižni fond: 2716 svezaka

- AV i elektronička građa: 179 jedinica

- časopisi – nisu stručno obrađeni, ali se čuvaju (Radost, Modra lasta, Smib, Prvi izbor, Drvo znanja, Meridijani, Jezik, Zeleno i plavo, Priroda, Hrvatske šume i dr.) – ne postoji točan broj objedinjenih godišta

⁵² Standard za školske knjižnice (NN 34/02) i Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN 63/08, 90/10).

Knjižnični fond se obnavlja kupnjom i darom. Sredstva za nabavu građe osigurava škola iz vlastitih izvora i rjeđe Općina Brod Moravice. Knjižnica nabavlja ukupno deset tekućih naslova časopisa, od čega šest darom i četiri kupnjom – pretplatom.

Koristi se softver za knjižnično poslovanje (MetelWin), a do sada je obrađeno više od 90% građe. Pomoću navedene programske podrške odvija se inventarizacija i stručna obrada knjižnične građe i ispis naljepnica, ali još uvijek ne i posudba i pružanje informacija o građi.

Od ostalog knjižničnog fonda izdvojena je skupina zavičajne građe koju ćemo u nastavku rada detaljnije prikazati.

6. ZAVIČAJNA GRAĐA U KNJIŽNICI OŠ BROD MORAVICE

6.1. Uvod

Zavičajne zbirke nisu obvezne u školskim knjižnicama, njihova izgradnja je zadaća narodnih knjižnica. Unatoč tome, mnoge od školskih knjižnica imaju izdvojenu zavičajnu građu jer i prema Standardu knjižnični fond školske knjižnice može, pored ostale građe, sadržavati i posebne zbirke koje knjižnica stvara prema vlastitim potrebama⁵³ (zavičajna zbirka, zbirka starih izdanja od posebne vrijednosti, zbirka građe lagane za čitanje, zbirka građe za slijepe i slabovidne...). O zbirci govorimo, ako sadrži minimalno 400 do 500 jedinica zavičajne građe.⁵⁴ Manje jedinica od tog preporučenog broja ne čini zbirku već skupinu zavičajne građe koja se izdvaja iz ostalog fonda.

Broj škola koje posjeduju zavičajnu zbirku je relativno malen. U Primorsko-goranskoj županiji, prema podacima Matične službe Gradske knjižnice Rijeka, postoji 56 osnovnoškolskih knjižnica, 12 knjižnica u područnim školama i jedna specijalizirana za djecu s oštećenjem vida u OŠ Pećine u Rijeci. U 2013. godini je bilo 14 knjižnica koje imaju zavičajnu zbirku kao odvojeni fond (20% ukupnog broja). U onim knjižnicama koje su navele broj svezaka (njih 11), broj se kreće od 30-ak do najviše 218 svezaka.⁵⁵

⁵³ Standard za školske knjižnice NN(34/00) Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>

⁵⁴ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf>

⁵⁵ Više na: <http://gkr.hr/O-nama/Za-knjiznicare/Skolske-knjiznice/Mreza-skolskih-knjiznica-Primorsko-goranske-zupanije>

6.2. Teritorij i sadržaj građe

Knjižnica OŠ Brod Moravice u svom fondu ima odvojeno 327 svezaka zavičajne građe. Ta je građa u abecednom nizu smještena u ostakljeni ormar čije police su popunjene do kraja i nema više mjesta za novu građu (vidjeti Prilog 4). Zavičajna građa nije u slobodnom pristupu i ne može se posuđivati izvan knjižnice. Sve monografije zavičajne građe su inventarizirane i stručno obrađene pomoću programskog softvera MetelWin. Audiovizualna građa, geografske karte, slikovna građa, polupublikacije i efemerna građa zastupljeni su u malom broju i ta građa nije stručno obrađena.

Zavičajna građa obuhvaća publikacije koje se sadržajno odnose na Gorski kotar, s naglaskom na publikacijama o području Brod Moravica. Građa koja ulazi u ovu zavičajnu zbirku trebala bi zadovoljavati sljedeće kriterije:

- treba govoriti o Brod Moravicama, odnosno Gorskom kotaru
- treba biti tiskana na području Gorskog kotara
- autori moraju biti vezani uz Brod Moravice ili Gorski kotar

Prema gore navedenom, ova zavičajna građa bi ulazila u skupinu subregionalnih zavičajnih zbirki.

6.3. Vrste knjižnične građe

Zavičajnu građu čine monografije, polupublikacije, geografske karte, audiovizualna i elektronička građa, slikovna građa i sitni tisak.

Središnje mjesto u zbirci zauzimaju monografije. One pokrivaju različita područja ljudskog djelovanja, a književnost je zastupljena u najvećem broju svezaka.

Najstariji književni naslov je *Hajduci sa Lujzinske ceste*, prvi dio povijesno-avanturističkog romana u nastavcima pučkog pisca Antuna Štefančića (Skrad 1931. – 2014.) iz 1981. godine.

U većem broju svezaka su zastupljeni suvremeni goranski književnici. Među njima su imena i djela dviju autorica rođenih u brodmoravičkom kraju: Vesna Crnković, *Svestranost*, Delnice, 2006. i Slavica Grgurić Pajnić, *Leptirov let (Leptirjevo letenje)*, Delnice, 2010.; *Podarete me život (Darujte mi život)*, Delnice, 2009. Posljednja dva naslova su slikovnice, kao i *Vitez od krompira i princeza od krompirice* i *Šuma Delničanina Željka Majnarića* te

Sretna kućica Karmen Delač-Petković i Dijane Arbanas koje su smještene na polici s građom za najmlađe.

Od ostalih suvremenih autora zastupljeni su Zdravko Merkaš, Franjo Švob Franina, Silvana Kružić, Đurđica Asić-Klobučar, Monika Žurga.

Predanim i svestranim radom na proučavanju i očuvanju goranske kulturne baštine ističe se delnički književnik, kantautor i radijski novinar Davor Grgurić (rođ. 1978.). Zanimaju ga kiparstvo, glazba, etnografija i dijalekti, posebno govor grada Delnica. Vodi emisiju „Radio Žrjoâfka“ na Radiju Gorski kotar. Snimio je više od 300 tonskih dijalektalnih zapisa uglavnom starijih sugovornika iz Gorskog kotara (najstariji je imao 103 godine). Ispituje ih o goranskim običajima, mitologiji, događajima iz prošlosti. Vodi Glazbene susrete Gorskog kotara i etno-udrugu *Prepelin'c* čiji je glavni projekt osnivanje etnografskog muzeja Gorskog kotara. Objavio je sedam književnih naslova, i punopravni je član Društva hrvatskih književnika. U zavičajnoj građi su njegove knjige: *Dan bez leptira*, *Mačje laži*, *Pogrešna vrata*, *Raspukline*, *Tâjna krila šume*, te kuharica *Goranska jela – vezàmska nadèla : kuharica o uskršnjim nadjevima Gorskog kotara*, Delnice, 2014.

U zavičajnu građu ulaze i djela Ivana Gorana Kovačića (šest svezaka) koja se nalaze na polici s književnošću za mlade. Ivan Kovačić (Lukovdol, 21. III. 1913. – okolica Foče, 1943.) svom je imenu dodao Goran kao znak pripadnosti zavičaju. Najveći je goranski i jedan od velikih hrvatskih pjesnika, pripovjedača, esejista, prevoditelja i kritika. Bio je novinar i urednik *Hrvatskog dnevnika* i *Novosti*. Godine 1942. zajedno s Vladimirom Nazorom pridružio se partizanima. U srpnju 1943. ubili su ga četnici u istočnoj Bosni. Za života objavio zbirku *Lirika* (1932.) te zbirku priča *Dani gnjeva* (1936.). Pišući o rodnom Lukovdolu i njegovim malim ljudima, Kovačić je s mnogo ljubavi za seljaka i s jasno izraženim osjećajem za socijalnu pravdu uspio iskazati idiličan sklad između seljaka i prirode, ali i sve ono što narušava taj sklad (nepravda, političke i gospodarske manipulacije). Posebnu su pozornost privukli njegovi dijalektalni stihovi pisani goranskim kajkavskim – kekavskim - idiomom (zbirka *Ognji i rože*). Najpoznatije njegovo djelo je, u zemlji i inozemstvu, poema *Jama*, u kojoj naturalistički dojmljivo opisuje ratna stradanja i zločine, u formalno čvrsto strukturiranim stihovima modernističkoga karaktera. Nezaobilazna je pojava hrvatske

književnosti 20. stoljeća.⁵⁶ Njemu u čast se svake godine u njegovom rodnom mjestu Lukovdolu održava pjesnička manifestacija Goranovo proljeće.

Potrebno je spomenuti znamenite ličnosti ovog kraja čija djela zauzimaju vidno mjesto u fondu monografija zavičajne građe. Riječ je o Viktoru Jurkoviću i Ivanu Brajdiću.

Ivan Brajdić (Gornji Kuti 1924. – 2008.) je novinar, urednik, filmski dramaturg, književni kritičar, gimnazijski profesor, slikar, književnik. Pisao je romane, novele, oglede i zapise. Prevodio je sa slovenskog jezika. Objavio je dvadesetak knjiga, a za posljednji roman *Bizantsko doba* dobio je književnu nagradu *Gorančica* u kategoriji beletristike. Bio je dopisni član Slovenske akademije znanosti i umjetnosti. Njegovu svestranost ocrtava činjenica da je bio suautor scenarija za cjelovečernje filmove *Sudar na paralelama*, *Pustolov pred vratima* i *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Knjige u građi: roman *Nasred sela zvonik*, Zagreb, 1995.; roman *Na te mislim*, Zagreb, 1998.; *Jakov Majnarić : pjesnik romance Na te mislim*, Delnice, 1998.; *S one strane Sutle i Kupe*, 1998.; *Bajke o vitezovima domovinskog rata*, Zagreb, 1999.; *Trešnjevačke noći : dvije staromodne pripovijesti iz prošlih vremena*, Zagreb, 2006.; *Bizantsko doba : roman*, Zagreb, 2007.; *Pjesme i proza*, Dugo Selo, 2009.

Spomenimo uz Brajdića i autoricu njegove biografije dr. sc. Karmen Delač-Petković koja je i sama porijeklom vezana uz ovaj kraj. Osim biografije *Ivan Brajdić*, Brod Moravice, 2010., objavila je i dvije knjige o povijesti Hrvatske čitaonice sela Kuti: *Hrvatska čitaonica sela Kuti*, 2006. i 2007. te *Selo Gornji Kuti i njegova Hrvatska čitaonica*, 2009. Osim ovih publikacija u građi se, među polupublikacijama, nalazi i njen magistarski rad o Čitaonici (iz 2006. godine).

Viktor Jurković (Brod Moravice 1927. – 1999.) je bio učitelj, novinar, radijski i televizijski urednik i komentator. Objavio je više stotina članaka, rasprava, kritika, književno-pedagoških eseja i drugih napisa. 1961. objavio je knjigu novela *Ne umiru šume* od kojih su neke prevedene na mađarski i talijanski, a pripovijetka *Šute stabla* objavljena je u svjetskoj antologiji ratne proze 1967. godine. Kasnije je književnu i publicističku djelatnost posvetio Gorskom kotaru. 1969. objavio je zbornik – monografiju *Brod Moravice te studiju Brodmoravičko narječje*, a 1981. godine knjigu *Po dragom goranskom zavičaju – Brodmoravički kraj*. Inicirao je i bio jedan od urednika monografije *Gorski kotar* (Delnice, 1981.) s više od tisuću stranica. Izdaje opsežno djelo *Na zemlji goranskoj* (1984.) te knjigu

⁵⁶ Hrvatski biografski leksikon, Više dostupno na: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=258> (15.08.2014.)

Doslusi s Brezom u kojima govori o zanesenosti goranskim krajem, viđenju Gorana i o prošlosti Gorskog kotara. *Tragom ličkog ratišta*, Rijeka, 1992. jedna je od prvih knjiga s područja Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara s tematikom Domovinskog rata. U zavičajnoj građi možemo pronaći: *Brod Moravice*, Brod Moravice, 1969.; *Brodmoravičko narječje*, Brod-Moravice, 1969.; *Brodmoravički kraj*, Zagreb, 1981.; *Na zemlji goranskoj*, Delnice, 1984.; *Doslusi s Brezom*, Delnice, 1989.

Među preostalim monografijama možemo pronaći publikacije s područja:

1. etnografije (Željko Laloš-Grgočof, *Stoara dejuonoška ženitaf (stari delnički ženidbeni običaji)*, Delnice, 2007.; Sandra Malvić, *Dejuončeca i Dejuončan - delnička narodna nošnja*, Delnice, 2007.),

2. dijalektologije (Viktor Jurković, studija *Brodmoravičko narječje, 1969.* – prva tiskana zbirka riječi jednog od goranskih govora – vidjeti Prilog 5 i 6; Josip Kezele, *Dräga domäča rejč*, Delnice, 1984.), povijesti (Emil Crnković, *Tragom goranskih (po)kućaraca*, Brod Moravice, 2012.),

3. ekologije (Ivan Pleše Lukeža, *Sumrak goranskih šuma*, Zagreb, 1993.),

4. fotografije (Mira Jurković, umirovljena brodmoravička učiteljica, *I drvo priča*, Delnice, 2008.),

5. biologije (Boris Golik, *Izvori vode brodmoravičkog kraja*, Brod Moravice, 2007.),

6. povijesti (povijesna kronika Rudolfa Strohala *Uz Lujzinsku cestu*, Delnice, 2005. pretisak je originala iz 1935. godine).

U zavičajnoj građi se nalazi i nekoliko geografskih karata brodmoravičkog kraja u izdanju Turističke zajednice Općine Brod Moravice. Nalaze se u skupini s malobrojnom slikovnom građom (razglednicama Brod Moravica). Sustavnim praćenjem novih izdanja moguće je popuniti i ovaj dio fonda.

Izdvojeno je svega nekoliko jedinica audiovizualne i elektroničke građe koje bi zadovoljavale sadržajne kriterije za ulazak u zavičajnu zbirku. Vrijedna su dva filmska zapisa

o uzgoju voćaka i obradi ubranih plodova *Dedin voćnjak*⁵⁷ te učenički nastup *Govor mog zavičajja*.⁵⁸ Oba zapisa su nastala kao rezultat rada učenika informatičke grupe.

Ako sitni tisak definiramo kao raznoliku knjižničnu građu efemernog značenja različitog formata, od jednog lista do brošure, sadržajem uglavnom priručnu, instruktivnu ili propagandnu, koja služi za pamćenje događanja u nekom kraju⁵⁹, onda iz zavičajne građe ovdje možemo ubrojiti: dva plakata, programe priredaba, pozivnice za školska događanja, džepno izdanje kuharice (*Kuharica kuharice za va žep – letak Ljubitelja lokvarskih starina*, 2011.), te nekoliko turističkih prospekata i kataloga izložbi (*Gorski kotar nekad i danas*, Zagreb, 1974.; *Negda i sa : zbirka etnografskih izložaka i literarnih radova*, 2003., izmijenjeno i prošireno izdanje 2008.). Ovdje možemo ubrojiti i školski list *Listaki s naše lipice*, sačuvane primjerke svih brojeva od 2000. do 2013. godine.

Zavičajna zbirka je jedina knjižnična zbirka u koju mogu ući fotokopije, ako originale nije moguće nabaviti iz nekog razloga. Tako su u građi pohranjene dvije fotokopije: program projekta *Ljeto na Lujzijani : 200 godina Lujzinske ceste* i *Popis Strohalovih radova* iz monografije *Rudolf Strohal i njegovo djelo*, Zagreb, 2009.

U građi postoji nekolicina knjiga s posvetom autora i autografom koje su ušle u fond prigodom posjeta književnika i umjetnika školi ili su dobivene kao nagrade na raznim natjecanjima. Ovaj dio fonda zanimljiv je jer svjedoči o kulturnom radu škole i uspjehu njenih učenika i djelatnika.

6.4. Nabava

Zavičajna zbirka je jedina zbirka koja teži sveobuhvatnosti i potpunosti. Školska knjižnica je u specifičnom položaju s obzirom da je knjižnica u sastavu i nema vlastita sredstva za nabavu i stoga što prilikom nabave prednost imaju zbirka lektirnih naslova i referentna literatura. Unatoč navedenom, i za zavičajnu zbirku treba stvoriti desideratu, datoteku/bilježnicu želja u koju knjižničar i korisnici mogu unijeti podatke o publikacijama koje ocjenjuju važnim za fond zbirke.

⁵⁷ Dostupno na: <http://www.youtube.com/watch?v=ap2Hiur0Wo4&list=PLqxITTYTmk9cx93K-IZFt-Eh9XH931uNmy>

⁵⁸ Dostupno na: <http://www.youtube.com/watch?v=3sQFci7S9k>

⁵⁹ Lešković, Ana; Živković, Daniela. Efemerna građa i sitni tisak : opseg pojmova u Hrvatskoj i svijetu // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 54, 1/2(2011), str. 120-134. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/103>

Desiderata za obogaćivanje zavičajne građe OŠ Brod Moravice izgleda ovako:

- Anton Burić, *Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj*, Rijeka, 1983.
- publikacije Etno udruge *Turanj* Brod Moravice (edicija Mala brodmoravička zbirka i druga izdanja)
- publikacije Etno udruge *Prepelin'c* Delnice
- monografija *Gorski kotar*, Delnice, 1981.
- doktorski rad „Razvoj knjižnica Gorskoga kotara“ Karmen Delač-Petković, 2012.
- Miroslav Krleža, *Davni dani II* – dnevnik sadrži oduži zapis iz Gorskog kotara i opis susreta sa seljakom iz Komorskih Moravica (stari naziv za Brod Moravice)
- Antun Nemčić Gostovinski, *Putositnice* - prvi književno značajan prikaz Gorskog kotara iz 1845. godine (spominje Moravici, Skrad i dr.)

Osim vođenja desiderate, u plan razvoja možemo staviti i stvaranje hemeroteke koja bi sadržavala novinske izreske o djelatnosti knjižnice, događanjima u školi i mjestu, spomenicima kulture ili znamenitim pojedincima. Kao izvor podataka i uzor može poslužiti hemeroteka eko škole koja se popunjava otkada je Škola dobila zeleni status.

Pored već spomenutih mogućnosti proširenja zavičajnog fonda, knjižnica OŠ Brod Moravice ima još jednu mogućnost za obogaćivanje građe koju posjeduje i to vrijednim, starim, čak rijetkim knjigama.

7. NEOBRADENA KNJIŽNA GRAĐA U OŠ BROD MORAVICE

„Baština, imovina, u prvom redu nepokretna naslijeđena od oca i predaka, očevina, djedovina, starina. Duhovna i kulturna dobra koja su nam namrli preci.“⁶⁰

7.1. Opis građe

U prethodnom poglavlju je rečeno da je broj škola koje posjeduju zavičajnu zbirku relativno malen. Još je manji broj onih koje imaju izdvojene fondove spomeničke baštine ili zaštićene fondove.

Prema već spomenutim podacima Matične službe Gradske knjižnice Rijeka za 2013. godinu, u osnovnoškolskim knjižnicama Primorsko-goranske županije postoje i četiri posebne zbirke koje privlače pažnju. Riječ je o, kako se navodi,⁶¹ vrijednoj (OŠ Pećine), staroj (OŠ Kraljevica) i rijetkoj građi (PŠ Gerovo i PŠ Prezid). Za tri zbirke su navedeni i podaci o broju svezaka: Pećine 17, Prezid 12 i Gerovo 40 svezaka. Navedeni podaci čine broj starih, neobrađenih knjiga u OŠ Brod Moravice još značajnijim jer se radi o 600-tinjak svezaka.

Knjižna građa koju ćemo ukratko prikazati je bila neadekvatno pohranjena u jednom od školskih kabineta (pogledati Prilog 7 i 8). Prema podacima dobivenim od starijih djelatnica Škole, te „stare knjige“ se na tom mjestu nalaze duži niz godina (svakako više od 20 godina). Pečati na građi ukazuju da su to dijelovi fondova knjižnica zatvorenih područnih škola.

Pečati se mogu vidjeti na većini građe. Ima 60-ak nepečatiranih svezaka, pet s pečatom drugih ustanova i nešto građe na kojima je olovkom napisano Završje odnosno Šimatovo pa se može pretpostaviti da su pripadale knjižnici tamošnje škole. Najveći broj svezaka (njih 70-ak) nosi pečat upravo te škole (Obća pučka škola Završje u Šimatovom, Osnovna škola Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca Šimatovo), zatim 50-ak svezaka iz Malih Draga (Obća pučka škola u Malih Dragah, Niža pučka škola u Malim Dragama, Narodna škola Male Drage kotar Delnice, Osnovna škola Male Drage kotar Delnice) te 10-ak s pečatom Obće pučke škole u Brod Moravicah. Pretpostavljamo da se uvidom u nekoliko sačuvanih Glavnih imenika koji se čuvaju u arhivi OŠ Brod Moravice mogu utvrditi točne godine kad su se koristili nazivi škola spomenutih na pečatima. U literaturi o razvoju školstva u Brod Moravicama navodi se da je naziv Obća pučka škola u Malih Dragah korišten između

⁶⁰ Hrvatski opći leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1966.

⁶¹ Podaci o radu knjižnica osnovnih škola PGŽ – 2013., *Mreža školskih knjižnica Primorsko-goranske županije*, <http://gkr.hr/O-nama/Za-knjiznicare/Skolske-knjiznice/Mreza-skolskih-knjiznica-Primorsko-goranske-zupanije> (17.08.2014.)

školskih godina 1891./1892. i 1896./1897.⁶² Ti podaci bi mogli biti od velike pomoći pri istraživanju povijesti ove građe.

Građa je ostala relativno dobro sačuvana zahvaljujući činjenici da je pohranjena u suhom prostoru, zaštićena od slučajnih mehaničkih oštećenja jer je bila na visini, podalje od sunčevih zraka. Nema laičkom oku vidljivih fizikalno-kemijskih oštećenja, ali postoji sumnja na prisutnost bioloških oštećenja od kukaca.

Za potrebe ovog rada pregledana je otprilike jedna trećina ukupnog broja svezaka kako bi se mogao steći uvid u vrstu građe, sadržaj, starost. Za potpunu analizu bit će potrebno duže vrijeme, uz neophodnu konzultaciju sa stručnim službama o detaljima postupanja s građom. Izradit će se popis koji će se poslati na uvid Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (NSK). Građa za koju NSK neće biti zainteresirana, obradit će se i pohraniti u najboljim mogućim uvjetima kako bi se zaštitila od daljnjih oštećenja.

Najzastupljenija je tiskana vrsta građe.⁶³

Ukupni fond se procjenjuje na 600-tinjak jedinica građe.

Od toga ima oko 140 knjiga - oko 40 iz 19. stoljeća (niti jedan svezak stariji od 1850.) i oko 100 iz 20. stoljeća.

Pronađeno je 18 naslova časopisa:

19. st. - Viestnik za gospodarstvo i šumarstvo (1888.), Hrvatski učitelj (1888.), Gimnastika (1890./91.), Prijatelj slijepih i gluhoonijemih (br. 1 iz 1893.)

20. st. – Napredak (najbrojniji), Prosvjetni glasnik, Domaće ognjište, Vjesnik, Napredak i savremena škola, Sloga, 30 dana, Narodna zaštita, Savremena škola, Narodna starina, Hrvatska revija, Škola, Hrvatski učiteljski dom, Hrvatsko kolo, Prosvetni glasnik, Almanah Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

⁶² Područna škola Male Drage. // Listaki s naše lipice : Škola i zavičaj. VIII, 8(2008), str. 18.

⁶³ Prikaz građe je djelomično napravljen prema pitanjima iz Ankete o stanju baštinskih zbirki u hrvatskim knjižnicama Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu koja se činila prikladna za ovu svrhu. Dostupno na: <http://www.svkst.hr/Programi-i-projekti/batinske-knjzinice.html>

Zastupljene su sljedeće osnovne znanstvene discipline:

1. prirodne znanosti (npr. biologija: *Iz bilinskoga svijeta : prirodopisne i kulturne crtice*. Knj. četiri : sa šestdeset i jednom slikom / napisao Stjepan Gjurašin. 1896.)

2. primijenjene znanosti, medicina, tehnologija (npr. medicina: *Narodna čitanka o alkoholu* / [sakupio] Andrija Štampar ; priredio Vuk R. Vrhovac ; [poslovice i izreke potiču većim dijelom iz zbirke Milana Jovanovića-Batuta ; ilustracije izrađene po originalnim drvorezima i crtežima Franje S. Stiplovšeka]. Zagreb : Jugoslavenski savez trezvenosti : Škola narodnog zdravlja, 1931.; šumarstvo: *Na obranu naših narodnih šuma : proti predlogu gosp. Viktora Bönela za provedbu revizija segregacija* / napisao Josip Majnarić. Ogulin, 1926.; tehnologija: *Modell einer liegenden Dampfmaschine mit Meyer'scher Expansions-Schieber-Neuerung : Geschichtliche und beschreibende Erläuterungen von Chr. Volkert*, 1897.)3. umjetnost, zabava, sport (npr. *Priprava o nauci o glasbenoj hamoniji* : za učiteljske škole / sastavio Vjenceslav Novak. U Zagrebu : Troškom i nakladom Kr. Hrv.-Slav.-Dalm. zemaljske vlade, 1889.)

4. lingvistika, književnost (npr. lingvistika: rječnik *Latin-magyar zsebszótár*; a középiskolák számára / Jozsef Schmidt. Budapest, Athenaeum [19--]; književnost: 38 svezaka od toga devet iz 19. st. (najstariji svesci: *Iskrice* / Nikola Tommaseo ; uvod napisao Ivan Milčetić. U Zagrebu : Izdanje Matice hrvatske, 1888. i *Knez Nikola Zrinjski* : junačka drama u pet činova / sastavio Matija Ban. U Zagrebu : Naklada Matice hrvatske, 1888.)

5. geografija, povijest (npr. geografija: najstarije *Slike iz obćega zemljopisa* / napisao Ivan Hoić. Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1888-1900. 5 sv. // Knj. 2 : Evropa : Francuzka, Švicarska, Nizozemska, Belgija, Vel. Britanija : sa 93 slike i četiri zemljopisne karte. 1890.; povijest: 22 sveska od toga pet iz 19. st., najstarija jedinica: *Pripoviesti iz hrvatske poviesti* / napisao Vjek. Klaić. Prvi dio. U Zagrebu : na sviet izdalo Društvo sv. Jeronima, 1886.)

U građi je pronađeno 16 udžbenika i priručnika za nastavu, od toga sedam iz 19. st. i desetak iz 20. stoljeća. Najstariji je svezak iz 1866. godine, a to je do sada najstarija pronađena knjiga:

Pedagogičko-didaktički kažiput ili stvarna obuka u pučkoj učioni na temelju čitankah i inih učevnih sredstvah u priměrih : za učitelje i pripravnike / napisao Franjo Klaić. U Beču : troškom ce. kralj. prodavaonice školskih knjigah, 1866.

Po broju svezaka izdvajaju se i zakoni, razna izvješća o radu, revizije i glasnici (ukupno 32 sveska). Među njima je najstarije izdanje:

I. obća hrvatska učiteljska skupština u Zagrebu : 23., 24. i 25. kolovoza 1871. / Centralni odbor I. obće hrv. uč. skupštine. U Zagrebu, 1871.

Ova knjiga je zanimljiva i po tome što ima paginaciju u tri niza (232, 302, 207 str.).

Od zastupljenih jezika i pisama prevladava hrvatski jezik, a do sada je pronađeno nekoliko svezaka na srpskom jeziku, po jedan svezak na latinskom i mađarskom, njemačkom i ruskom jeziku. Najzastupljenije pismo je latinica, uz nekoliko svezaka na ćirilici.

7.2. Vrijednost i zavičajnost pronađene građe

Prvi valjani sud o vrijednosti ove građe moći će se donijeti tek nakon detaljnog pregleda i popisivanja svih svezaka. Već se nakon kratkog pretraživanja kataloga većih knjižnica (Gradske knjižnice Rijeka, Sveučilišne knjižnice Rijeka, Knjižnica grada Zagreba, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu) za neke od pronađenih knjiga može reći da su vrijedne i rijetke. Npr. Goetheova *Ifigenija na Tavridi* u prijevodu Vladislava Vežića, tiskana u Zagrebu 1887. godine u više se knjižnica nalazi u zaštićenom fondu (arhiv, rara). Za informacije i pomoć vezanu uz postupanja s ovom građom valjalo bi se prvo obratiti županijskoj Matičnoj službi. S obzirom na starost pojedinih primjeraka građe, potrebno je i mišljenje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu koja u sklopu svojih matičnih djelatnosti skrbi i za stare i rijetke knjige. Predstoji provođenje preventivnih mjera zaštite, smještaj u adekvatniji prostor, inventarizacija.

Iako ova stara građa nije u potpunosti pregledana, već se sada mogu izdvojiti dva naslova koja zadovoljavaju kriterije za ulazak u zavičajnu zbirku.

Prva je knjiga Josipa Majnarića *Na obranu naših narodnih šuma : proti predlogu gosp. Viktora Bönela za provedbu revizija segregacija* tiskana u Ogulinu, 1926. godine. Josip Majnarić (Delnice, 1872. - Zagreb, 1944.) istaknuti je goranski šumarski stručnjak. Radio je na uređivanju goranskih šuma (punih 27 godina), a smatraju ga jednim od najstarijih i najplodonosnijih hrvatskih uređivača. Od 1919. je radio i na provođenju agrarne reforme u Hrvatskoj.

Zavičajnoj građi pripadaju i dva primjerka monografije Emila Laszowskog *Gorski kotar i Vinodol dio državine knezova Frankopana i Zrinskih* : mjestopisne i povjesne crtice,

Zagreb, 1923. Laszowski (Brlog kraj Ozlja, 1868. - Zagreb, 1949.) je hrvatski povjesničar i arhivist, kulturni i javni djelatnik. U povijesnoj literaturi ga znaju nazivati turopoljskim Tacitom. Sređivao je arhivsku građu brojnih hrvatskih arhiva, od studentskih dana kao djelatnik i kasnije ravnatelj Zemaljskog arhiva, znatno unaprijedivši arhivsku struku. Na njegov poticaj osnovani su 1907. Muzej grada Zagreba s arhivom i zagrebačka Gradska knjižnica kojima je bio ravnatelj (do 1925. godine).

Ova stara građa koja bi mogla postati zbirka starih i vrijednih knjiga ne ulazi u sastav zavičajne zbirke. Možda možemo reći da je ona zavičajna po tome što su knjige pripadale prvim školama u brodmoravičkom kraju, dio su povijesti školstva na ovom malom području, bile su dijelom života i školovanja brojnih učenika u Šimatovu, Malim Dragama, Brod Moravicama. Svjedoče o predanosti poslu i trudu prvih svjetovnih učitelja, od kojih su neki cijeli svoj radni vijek proveli ovdje, za dobrobit ljudi ovoga kraja. Njena vrijednost, u ovom svijetlu, je već sada vrlo velika.

7.3. Popis najznačajnijih do sada pronađenih naslova

Na temelju uvodne analize oko trećine ove stare knjižne građe neke se jedinice mogu izdvojiti zbog posebnosti sadržaja, starosti ili rijetkosti. Abecedni popis sadrži 28 takvih jedinica tiskanih u 19. stoljeću i dvije s početka 20. stoljeća.

1. *Broz, Ivan. Crtice iz hrvatske književnosti.* Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1886-1888.
2. *Rukovođ k novim čitankama* : Dodatak Službenom glasniku komad XII ex 1894.
3. *Čitanka za četvrti razred obćih pućkih škola.* Zagreb : Troškom i nakladom Kr. Hrv.-Slav.-Dalm. zemaljske vlade, 1892.
4. *Novak, Vjenceslav. Dvie pripoviesti ; Francuzovo razkuće ; Što je krivo?.* Zagreb : Matica hrvatska, 1897.
5. *Adamović, Julije. Francuzka drama od njezina početka do najnovijega vremena.* Zagreb : Izdanje Matice hrvatske, 1896.
6. *Gimnastika*, list za školsku i društvenu gimnastiku, Zagreb, 1890-91. (prvi broj; najstariji časopis)

7. Broz, Ivan. *Hrvatski pravopis*. Zagreb : Troškom i nakladom Kr. Hrv.-Slav.-Dalm. zemaljske vlade, 1893.
8. *I. obća hrvatska učiteljska skupština u Zagrebu : 23., 24. i 25. kolovoza 1871.* / Centralni odbor I. obće hrv. uč. skupštine. Zagreb, 1871. (paginacija u tri niza; najstarije izvješće)
9. Goethe, Wolfgang. *Ifigenija na Tavridi* : igrokaz u pet čina / preveo Vladislav Vežić. Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1887.
10. Komenski, Jan Amos. *Informatorijum za školu materinsku* / s češkoga originala preveo Vjenceslav Zaboј Mařík. Zagreb : nakladom Hrv. pedagogijsko-književnoga sбора, 1886.
11. Tommaseo, Nikola. *Iskrice* / uvod napisao Ivan Milčetić. Zagreb : Izdanje Matice hrvatske, 1888.
12. Dežman, Ivan. *Izabrani spisi* : sa slikom pjesnikovom / uređio i uvod sastavio Franjo Marković. Zagreb : Izdanje Matice hrvatske, 1896.
13. *Izvještaj Matice Hrvatske* : za upravnu godinu 1898. Zagreb : Izdanje Matice Hrvatske, 1899. (najstariji izvještaj)
14. Tresić Pavičić, A. *Ljutovid Posavski* : historijska tragedija u pet činova. Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1894.
15. *Modell einer liegenden Dampfmaschine mit Meyer'scher Expansions-Schieber-Neuerung* : Geschichtliche und beschreibende Erläuterungen von Chr. Volkert, 1897. (jedina knjiga na njemačkom jeziku – vidjeti Prilog 9)
16. Osman-Aziz. *Na pragu novoga doba* : pripovijesti. Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1896.
17. Tomić, Josip Eugen. *Pastorak* : pučki igrokaz u četiri čina. Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1892.
18. Klaić, Franjo. *Pedagogičko-didaktički kažiput ili stvarna obuka u pučkoj učionici na temelju čitankah i inih učevnih sredstvih u primjeh* : za učitelje i pripravnike. Beč :

troškom ce. kralj. prodavaonice školskih knjigah, 1866. (pečat Obća pučke škole u Brod Moravicah; najstarija knjiga – vidjeti Prilog 10 i 11)

19. Bogović, Mirko. *Pjesnička djela*. Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1893 – 1895.
20. Klaić, Vjekoslav. *Pripoviesti iz hrvatske poviesti*. Prvi dio. Zagreb : na sviet izdalo Društvo sv. Jeronima, 1886. (najstarija povijesna knjiga)
21. Novak, Vjenceslav. *Priprava o nauci o glasbenoj harmoniji* : za učiteljske škole. Zagreb : Troškom i nakladom Kr. Hrv.-Slav.-Dalm. zemaljske vlade, 1889.

(sastavljač Vjenceslav Novak, hrvatski romanopisac, novelist, publicist, *glazbeni* kritičar i pedagog; vidjeti Prilog 12 i 13)
22. *Revizija školskoga zakona od 14. listopada 1874.* : preštampano iz Napredka. Zagreb : naklada Hrv. pedagog. - književnoga sora, 1883. (najstariji zakon)
23. *Rukovođ za estetičko-etična štiva u pučkoj školi* / priredio prema formalnim stupnjevima Milan Kobali. Zagreb : naklada Hrv. pedagogijsko-književnoga zbora, 1893.
24. Lepušić, Ivan. *Slike iz Bosne*. Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1891.
25. Šuller, Franjo. *Školstvo Europe i Amerike na svjetskoj izložbi u Beču god. 1873*. U Zagrebu : Troškom spisateljevim, 1874.
26. Demeter, Dimitrija. *Teuta* : tragedija u pet čina; *Grobničko polje* : pjesan / uvodom popratili Vlad. Mažuranić i Fr. Marković. Zagreb : Izdanje Matice hrvatske, 1891.

(prvo izdanje; za povijest književnosti zanimljivi pisci predgovora)
27. Tomić, Josip Eugen. *Za kralja - za dom* : historička pripoviest iz XVIII. vieka. Zagreb : Naklada Matice hrvatske, 1894.
28. Herrmann, Franjo. *Zorna obuka u prvom razredu pučkih učiona*. U Zagrebu : Naklada knjižare Franje Župana, 1874. (najstariji udžbenik)
29. Radić, Stjepan. *Moderna kolonizacija i Slaveni* : sa četiri zemljopisne karte. Zagreb : izdala Matica hrvatska, 1904.

30. Schmidt, Jozsef. *Latin-magyar zsebszótár; a középiskolák számára*. Budapest, Athenaeum [19--] (jedini sačuvani rječnik; prema podacima online kataloga Mađarske nacionalne knjižnice tiskan između 1912. i 1920. godine; nema ga niti u katalogima nekoliko većih hrvatskih narodnih i sveučilišnih knjižnica, niti u NSK – vidjeti Prilog 14)

Građa nudi brojne zanimljivosti za neka buduća proučavanja, npr. pečate, različite rukom dodane bilješke na koricama, naslovnim stranicama, zapisana imena i sl. (vidjeti Prilog 15).

8. ZAKLJUČAK

Biblioteke se ne prave, one rastu.

Augustine Birrell

Zavičajna zbirka je posebna zbirka jer skuplja, obrađuje, smješta, čuva i daje na korištenje građu, u tiskanom ili nekom drugom obliku, koja se odnosi na zavičaj. Organiziraju se s ciljem da omoguće istraživanje povijesti kraja na temelju bibliotečne građe.

Sadržaj zavičajne zbirke čini sve što je objavljeno o zavičaju i njegovim značajnim ljudima kod nas i u svijetu, publikacije građana zavičaja bez obzira na mjesto izdavanja i publikacije objavljene na teritoriju zavičaja. Različiti su oblici sadržaja koji mogu biti dio zbirke, a kriteriji uvrštavanja pojedinih sadržaja ovise o internoj odluci svake knjižnice.

Građa u zavičajnoj zbirci mora biti formalno i sadržajno obrađena. Temeljita stručna obrada i pomagala o sadržaju fonda najvažniji su za dostupnost i transparentnost zbirke. Dostupnost i širenje znanja o građi je važno, osobito za lokalne korisnike kako bi imali što potpuniju informaciju o fondu kojeg njihove knjižnice posjeduju. Čuvanje i promocija lokalne kulture jedan je od načina podizanja svijesti o vrijednosti vlastitog kulturnog nasljeđa.

U manjim sredinama škole su često one koje čuvaju kulturnu i duhovnu baštinu zavičaja. Jedna od tih je i Osnovna škola Brod Moravice. Školska knjižnica njeguje zavičajnu građu i može pružiti dovoljno informacija za istraživački rad, proučavanje razvoja i svih oblika stvaralaštva brodmoravičkog kraja. Uz izdašnija materijalna sredstva, detaljan plan nabave i stručno vođenje, broj zavičajne građe će rasti, a to će omogućiti i nove oblike rada,

organiziranje prigodnih izložbi i drugih događanja, prezentiranje lokalnoj i široj javnosti čime se može pridonijeti upoznavanju i njegovanju lokalne baštine.

Knjižnica Osnovne škole Brod Moravice je jedna od onih koja je baštinila vrijedan knjižni fond. Pripadao je nekadašnjim područnim školama te može svjedočiti o bogatoj povijesti školstva u brodmoravičkom kraju. Tek predstoji obrada i vrednovanje te stare građe, ali ona već sada ima veliku vrijednost za školsku knjižnicu, i zavičaj u cjelini.

9. LITERATURA

1. Barbarić, Ana. Preservation of Library Materials in the Local History Collections of Croatian Public Libraries. 2014. Dostupno na: http://chp.nsk.hr/wp-content/uploads/2014/05/4/Barbari%C4%87_Preservation%20of%20Library%20Materials%20in%20the%20Local%20History%20Collection%20of%20Croatian%20Public%20Libraries.pdf (17.08.2014.)
2. Brod Moravice : 150 – godišnjica osnovne škole 1818-1968 : 100 – godišnjica školske zgrade 1869-1969 / pripremio i uredio Viktor Jurković. Brod Moravice : Osnovna škola Brod-Moravice, 1969.
3. Čanjevac, Višnja. Uloga i udio sitnog tiska u zavičajnoj zbirci. // 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj : Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / Črnjar, Lj.; Lakić, V.; Sabljak, Lj.; Tošić-Grlač, S.; Vugrinec, Lj. (ur.). Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 277-290.
4. Delač-Petković, Karmen. 70 godina „Hrvatske čitaonice sela Kuti“ / Brod Moravice, 2006.
5. Delač-Petković, Karmen. Povijest i djelovanje "Hrvatske čitaonice sela Kuti". Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 50, 3(2007), str. 31-40. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/96>
6. Faletar Tanacković, Sanjica. Digitalizacija knjižnične građe u Hrvatskoj : strategija i projekti. // Knjižničarstvo. 9-10, 1/2(2005/2006), str. 75-83. Dostupno na: http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/151_Faletar-Tanackovic_2005-2006_1-2.pdf
7. Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije : od najstarijih vremena do danas / pribrao i uredio Antun Cuvaj. Zagreb : Trošak i naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu, 1910-1913.
8. Hrvatski biografski leksikon Dostupno na: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=258> (15.08.2014.)
9. Lešković, Ana, Živković, Daniela. Efemerna građa i sitni tisak: opseg pojmova u Hrvatskoj i svijetu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 54, 1/2(2011), str. 120-134. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/103>

10. Listaki s naše lipice : Škola i zavičaj. VIII, 8(2008)
11. Malnar, Marija. Dijalekti u Gorskom kotaru. // Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 36, 1(2010), str. 47-69. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=99823
12. Mesić, Đurđa. Građa i informacije u zavičajnim zbirkama narodnih knjižnica i načini prikupljanja. // Informatologia Yugoslavica. 20, 3/4(1988), str. 209-217.
13. Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za razvoj službi i usluga. / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Phillipom Gillom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
14. Pejić, Ilija. Iz recenzije. // 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj : Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / Črnjar, Lj.; Lakić, V.; Sabljak, Lj.; Tošić-Grlač, S.; Vugrinec, Lj. (ur.). Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 13-18.
15. Pejić, Ilija. Zavičajna zbirka kao jedan od oblika djelovanja knjižničara u društvenoj zajednici. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 39, 1/2(1996), str. 111-117.
16. Podaci o radu knjižnica osnovnih škola PGŽ – 2013., *Mreža školskih knjižnica Pirmorsko-goranske županije*, <http://gkr.hr/O-nama/Za-knjiznicare/Skolske-knjiznice/Mreza-skolskih-knjiznica-Primorsko-goranske-zupanije> (17.08.2014.)
17. Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf>
18. Standard za školske knjižnice NN(34/00) Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>
19. Tadić, Katica. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. Opatija : Naklada Benja, 1994. Dostupno i na: <http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/biblio/nastava/dz/text/katm.htm>
20. Tošić Grlač, Sonja; Hebrang Grgić, Ivana. Zavičajne zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama. // 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj : Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / Črnjar, Lj.; Lakić, V.; Sabljak, Lj.; Tošić-Grlač, S.; Vugrinec, Lj. (ur.). Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 51-64.

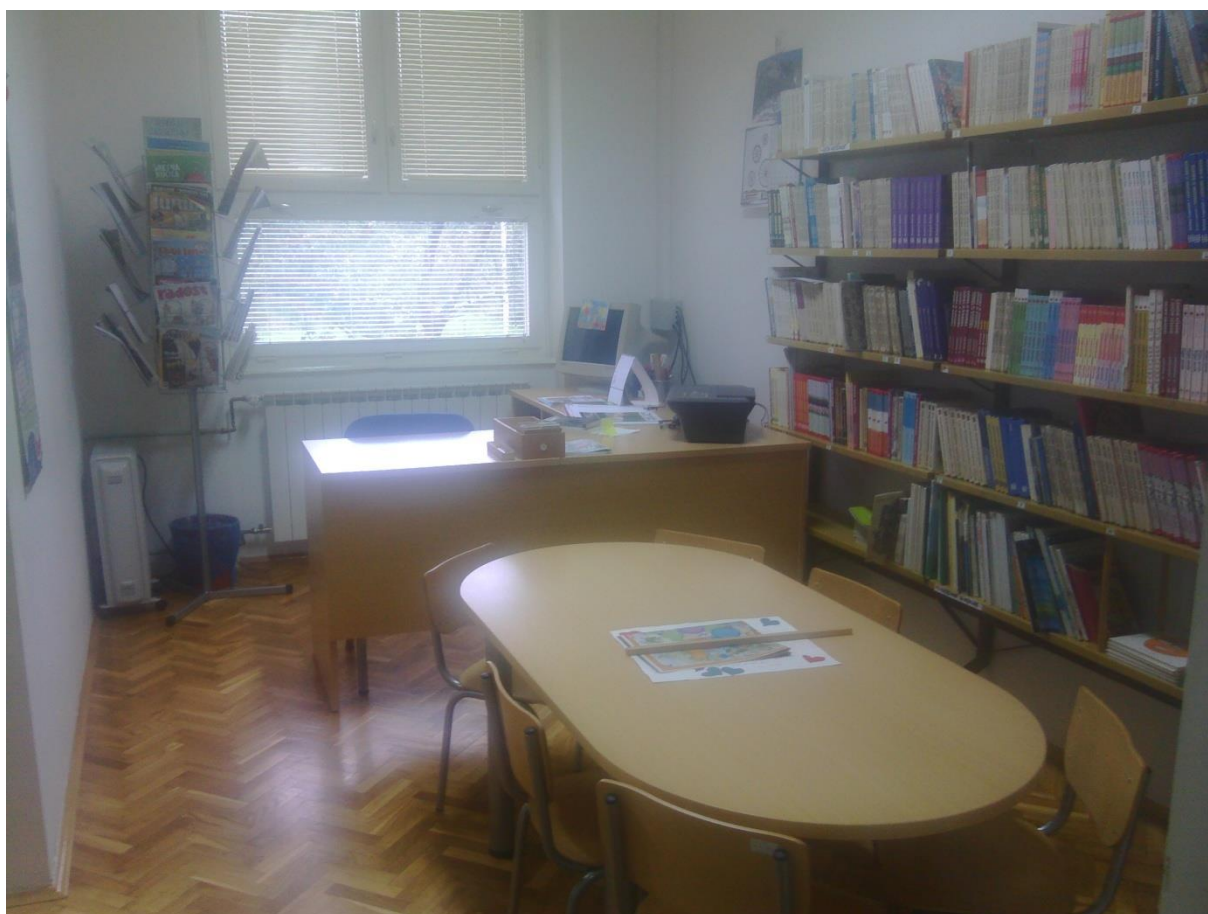
21. Vuković-Mottl, Srna. Zavičajna zbirka. // Upute za poslovanje narodnih knjižnica / uredila Aleksandra Malnar. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996. Str. 113-120.
22. Vuković-Mottl, Srna. Zavičajna zbirka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 21, 1/4(1975), str. 17-24.
23. Vuković-Mottl, Srna. Zavičajne zbirke SR Hrvatske. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 22, 1/4(1976), str. 45-53.

10. PRILOZI

Prilog 1. Karta s označenim općinama Gorskog kotara

Prilog 2. Knjižnica - prva od dvije prostorije

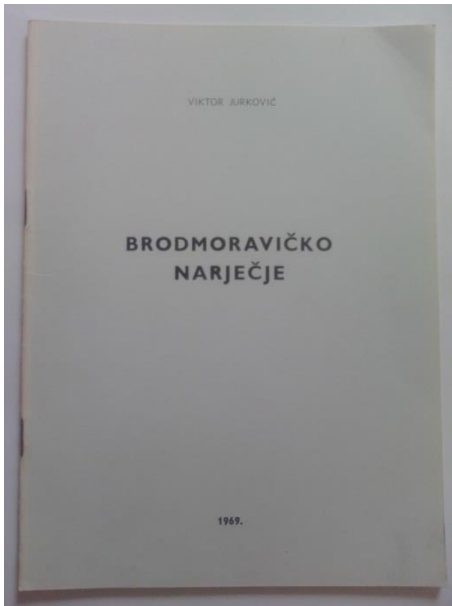
Prilog 3. Školska knjižnica – pogled u drugu prostoriju

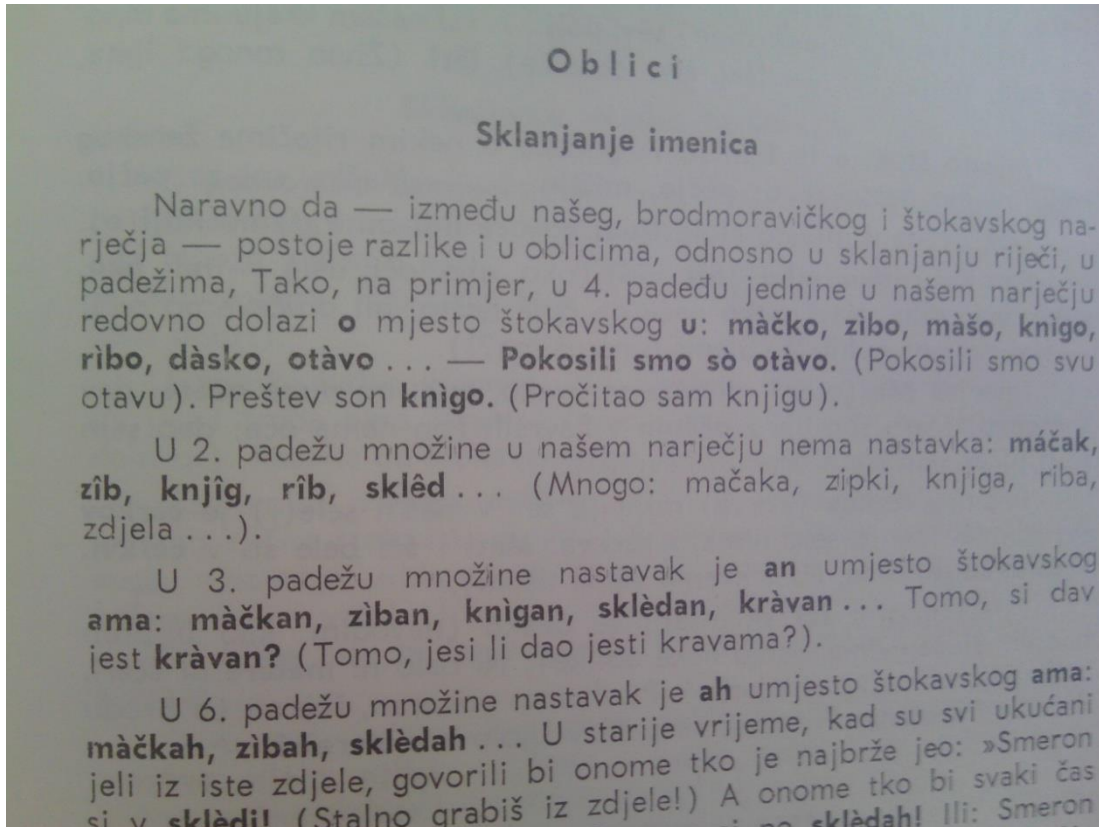
Prilog 4. Ormar sa zavičajnom građom

Prilog 5. Viktor Jurković, *Brodmoravičko narječje*, 1969. – prva tiskana zbirka riječi jednog od goranskih govora

Prilog 6. *Brodmoravičko narječje*, str. 11

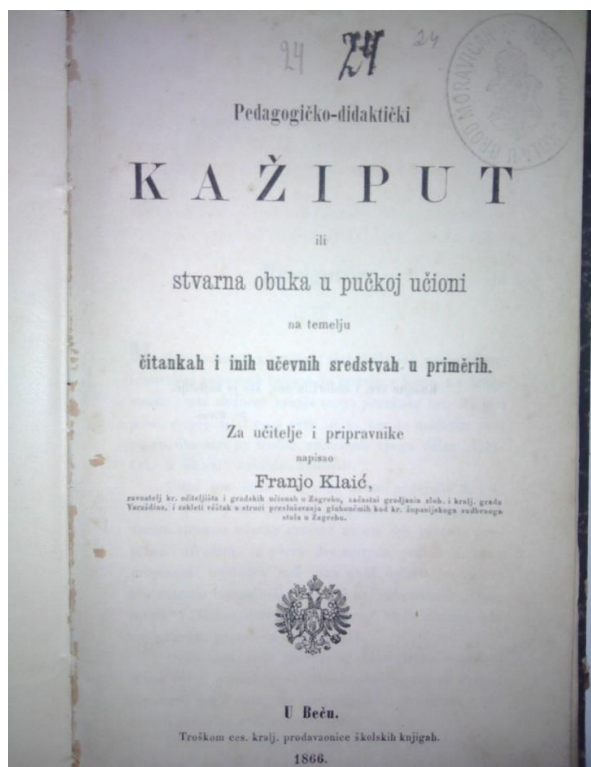
Prilozi 7. i 8. Stara građa na ormaru s opasnim tvarima za nastavu kemije

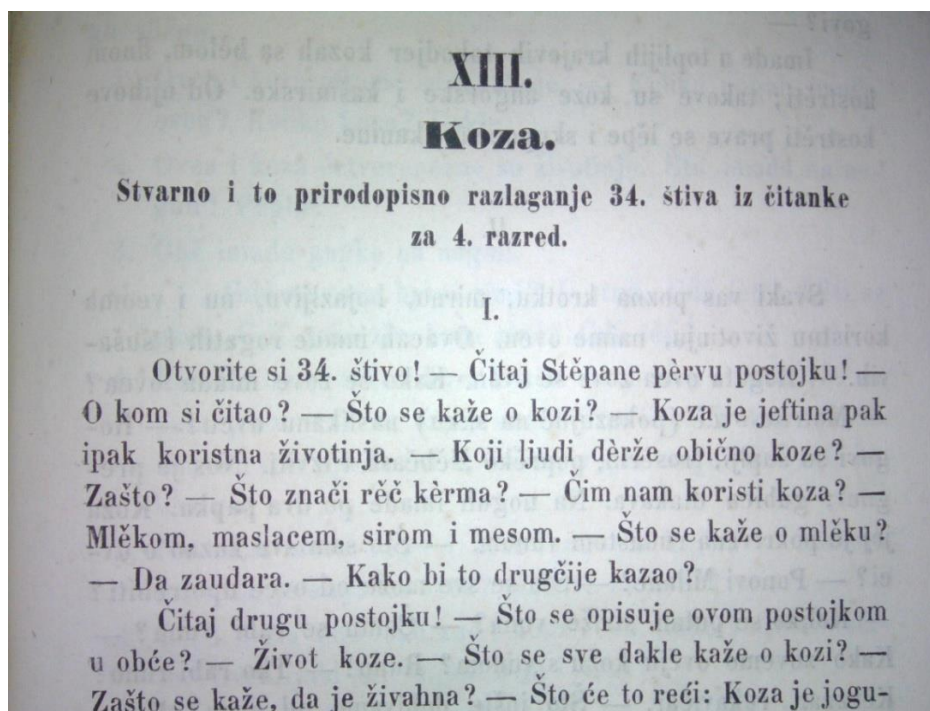
Prilog 9. *Modell einer liegenden Dampfmaschine mit Meyer'scher Expansions-Schieber-Neuerung* : Geschichtliche und beschreibende Erläuterungen von Chr. Volkert, 1897.

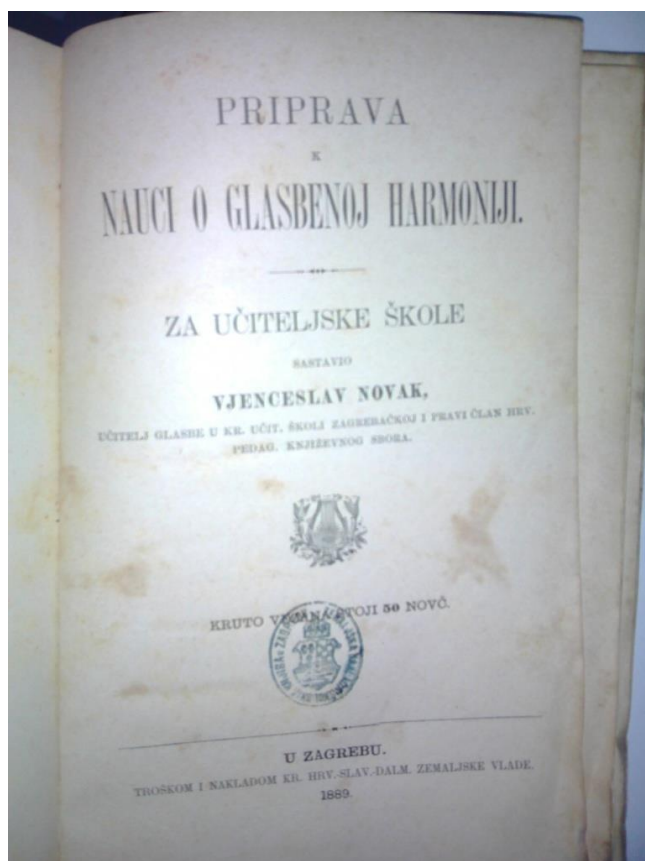
Prilog 10. *Pedagogičko-didaktički kažiput ili stvarna obuka u pučkoj učioni na temelju čitankah i inih učevnih sredstvah u priměrlih* : za učitelje i pripravnike, 1866.

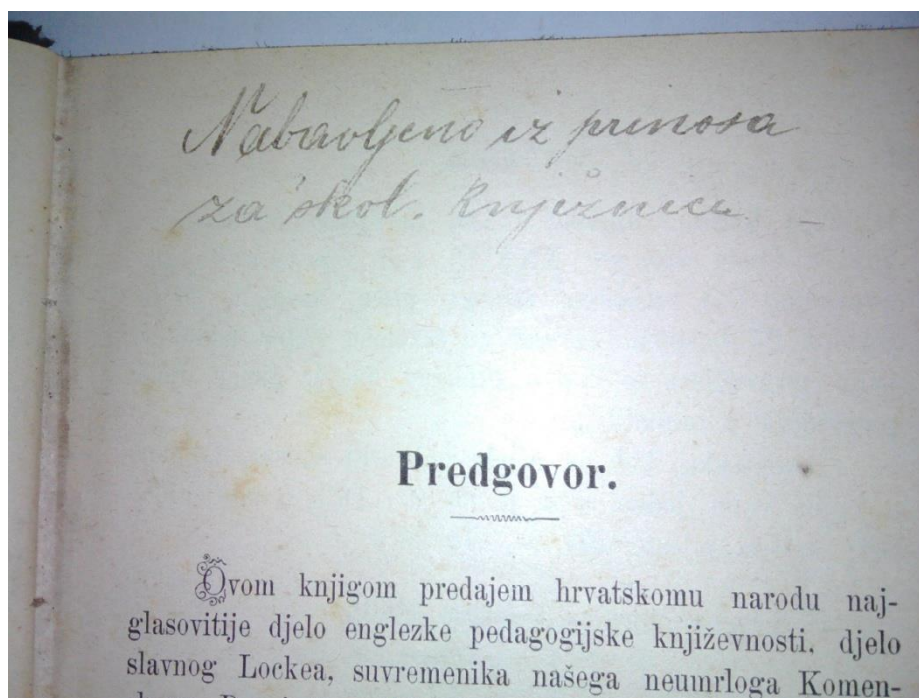
Prilog 11. Detalj iz *Kažiputa*

Prilog 12. *Priprava o nauci o glasbenoj harmoniji* : za učiteljske škole / sastavio Vjenceslav Novak. U Zagrebu : Troškom i nakladom Kr. Hrv.-Slav.-Dalm. zemaljske vlade, 1889.

Prilog 15. Rukopisna bilješka na naslovnici: „Nabavljeno iz prinosa za škol. knjižnicu“

ZAVIČAJNA GRAĐA U KNJIŽNICI OSNOVNE ŠKOLE BROD MORAVICE

Sažetak

Ovaj rad govori o zavičajnoj građi u knjižnici Osnovne škole Brod Moravice. U teoretskom su dijelu definirani osnovni pojmovi, opisani elementi stručnog vođenja zbirke i povijesni razvitak zavičajnih zbirki. Zatim je prikazana zavičajna građa u knjižnici s posebnim osvrtom na neobrađenu staru knjižnu građu.

Ključni pojmovi: zavičajna zbirka, zavičajna građa, školska knjižnica, stara knjižna građa

LOCAL LITERARY WORKS IN THE LIBRARY OF BROD MORAVICE PRIMARY SCHOOL

Summary

This thesis talks about local literary works in the library of Brod Moravice Primary School. The theoretical part consists of basic terms; described parts of the professional management of the library and historical development of the local collection. What follows is the illustration of the local library literary works with a special emphasis on the untreated old library materials.

Keywords: local literary works, local collection, school library, the old library materials

KRATAK ŽIVOTOPIS

Dijana Mihelčić Živanović rođena je 1977. godine u Ogulinu, a djetinjstvo je provela u Donjoj Dobri pored Brod Moravica. Završila je OŠ Brod Moravice, jezični smjer Gimnazije Eugena Kumičića u Opatiji, a 2001. godine Hrvatski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Iste se godine zaposlila u Srednjoj školi Delnice. U listopadu 2002. upisala je Izvanredni studij bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Do 2007. godine, do kada je radila kao školska knjižničarka, sudjelovala je u radu Županijskog stručnog vijeća srednjoškolskih knjižničara, bila je i članica Hrvatske udruge školskih knjižničara. Od 2002. do 2006. godine bila je jedna od predstavnica školskih knjižničara u Upravnom odboru Knjižničarskog društva Rijeka. U razdoblju od 2007. do 2013. godine radila je kao profesor hrvatskog jezika u Prirodoslovnoj i grafičkoj školi Rijeka i OŠ Skrad. Kao mentorica učenika sudjelovala je na državnoj smotri Lidrano (2006. godine) i državnoj razini natjecanja iz poznavanja hrvatskog jezika (2010. godine).

Od travnja 2013. radi kao stručna suradnica – knjižničarka u Osnovnoj školi Brod Moravice, na pola radnog vremena.